

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА”

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для підготовки до практичних занять
і виконання самостійної роботи
з дисципліни «Макроекономіка»
для здобувачів вищої освіти галузі знань
05 Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності **051 «Економіка»**
денної форми навчання

Методичні вказівки для підготовки до практичних занять і виконання самостійної роботи з дисципліни «Макроекономіка» для здобувачів вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 051 «Економіка» денної форми навчання / Укл.: к.філософ. н. Олена ЧУМАК - Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2025. - 72 с.

Укладач: Олена ЧУМАК, к. філософ. н., доцент кафедри економіки та митної справи НУ «Запорізька політехніка»

Рецензенти: Ірина СИДОРУК, к. е. н., доцент кафедри економіки та митної справи НУ «Запорізька політехніка»

Тетяна КРИГУЛЬСЬКА, к. і. н., доцент кафедри економіки та митної справи НУ «Запорізька політехніка»

Відповідальний

за випуск: Олена БЛЕНКО, к. е. н., доцент кафедри економіки та митної справи НУ «Запорізька політехніка»

Затверджено на засіданні
кафедри «Економіка та митна справа»
Протокол № 6 від 29.01.2025
НМК ФБТЕ НУ «Запорізька політехніка»
Протокол №5 від 31.01.25

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Мета і завдання навчальної дисципліни.....	7
Програма навчальної дисципліни «Макроекономіка».....	11
Плани практичних занять і самостійних робіт.....	18
Модуль 1 Змістовий модуль 1 Макроекономіка як наука.....	18
Тема 1 Предмет, метод і функції макроекономіки.....	18
Змістовий модуль 2 Макроекономічні показники в системі національних рахунків.....	21
Тема 2 Макроекономічні показники в системі національних рахунків.....	21
Змістовий модуль 3 Товарний ринок.....	24
Тема 3 Національний товарний ринок і його рівновага.....	24
Змістовий модуль 4 Споживання домогосподарств.....	28
Тема 4 Споживання та заощадження домогосподарств.....	28
Змістовий модуль 5 Приватні інвестиції.....	31
Тема 5 Інвестиційний попит.....	31
Змістовий модуль 6 Сукупні витрати і ВВП.....	34
Тема 6 Сукупні витрати і обсяг національного виробництва.....	34
Змістовий модуль 7 Держава в системі макроекономічного регулювання.....	37
Тема 7 Держава в системі макроекономічного регулювання.....	37
Тема 8 Фіскальна політика.....	40
Модуль 2 Змістовий модуль 8 Грошовий ринок.....	44
Тема 9 Грошовий ринок та монетарна політика.....	44
Тема 10 Спільна рівновага на ринках благ, грошей і капіталу.....	47
Змістовий модуль 9 Інфляційний механізм.....	51
Тема 11 Інфляційний механізм і антиінфляційна політика.....	51
Змістовий модуль 10 Ринок праці.....	53
Тема 12 Національний ринок праці.....	53
Змістовий модуль 11. Економічна динаміка.....	56
Тема 13 Циклічність економічного розвитку.....	56
Тема 14 Економічне зростання і економічний розвиток.....	59
Змістовий модуль 12 Зовнішньоекономічна діяльність.....	59
Тема 15 Макроекономічні процеси у відкритій економіці.....	62
Перелік рекомендованої літератури.....	68
Інформаційні ресурси.....	72

ПЕРЕДМОВА

Методичні вказівки до семінарських занять і самостійної роботи з курсу «Макроекономіка» побудовано за блочно-модульним принципом відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу здобувачів вищих навчальних закладів.

Навчальний процес в НУ «Запорізька політехніка» в умовах кредитно-модульної системи організації навчання здійснюється у таких організаційних формах: навчальні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійна робота здобувачів, контрольні заходи. Основні види занять, що входять до складу модулів: лекція, практичне заняття, консультація.

Індивідуальне завдання (реферати, тестові завдання, рішення задач, підготовка доповідей та презентацій) виконуються здобувачами самостійно при консультуванні викладачем.

Дисципліна „Макроекономіка" вивчається студентами економічних спеціальностей на II курсі у IV семестрі і завершується складанням іспиту. Для здобувачів вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 051 «Економіка» навчальним планом передбачено: для здобувачів вищої освіти денної форми навчання: лекцій - 30 годин; практичних занять - 14 годин; самостійної роботи здобувачів - 62 години, виконання індивідуальних завдань. Загальна кількість годин курсу - 120 годин (4 кредити).

Кожен з названих модулів – це логічно завершена та відносно відособлена частина курсу, зміст якої розкривається через комплекс контрольних запитань, питань для поглибленого вивчення і дискусій, тестів і задач.

Запропоновані вказівки дозволять здобувачам вищої освіти легше оволодіти термінологією макроекономіки, з притаманною для даної дисципліни логікою викладення матеріалу та інструментарієм.

Частина завдань складена так, щоб дати змогу здобувачам самостійно оцінити конкретну ситуацію, дати матеріал для інтелектуальної дискусії, виявлення і з'ясування різних точок зору. Цей підхід відповідає сучасним вимогам і формує вміння прогнозувати багатоваріантні моделі виходу з конкретних господарських ситуацій, оперативно приймати економічно доцільні рішення.

Користування методичними вказівками допоможе здобувачам

вищої освіти поглибити і закріпити знання, отримані на лекціях, семінарських заняттях та в процесі самостійної роботи студентів.

Методичні вказівки складено з урахуванням максимальної кількості годин, встановлених стандартом вищої школи з курсу «Макроекономіка».

Завдання для практичних занять і самостійної роботи здобувачів вищої освіти денної форми навчання з навчальної дисципліни «Макроекономіка» розроблені відповідно до освітньо-професійних програм (спеціалізацій) «Управління персоналом та економіка праці», «Митна справа», «Цифрова економіка та електронний бізнес» підготовки бакалаврів спеціальності 051 «Економіка».

До курсу «Макроекономіка» входить 12 змістових модулів і 15 тем.

Змістовий модуль 1. Макроекономіка як наука

Тема 1. Предмет, метод і функції макроекономіки

Змістовий модуль 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Тема 2 Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Змістовий модуль 3. Товарний ринок

Тема 3. Національний товарний ринок і його рівновага

Змістовий модуль 4. Споживання домогосподарств

Тема 4. Споживання та заощадження домогосподарств

Змістовий модуль 5. Приватні інвестиції

Тема 5. Інвестиційний попит

Змістовий модуль 6. Сукупні витрати і ВВП

Тема 6. Сукупні витрати і обсяг національного виробництва

Змістовий модуль 7. Держава в системі макроекономічного регулювання

Тема 7. Держава в системі макроекономічного регулювання

Тема 8. Фіскальна політика

Змістовий модуль 8. Грошовий ринок

Тема 9. Грошовий ринок та монетарна політика

Тема 10 Спільна рівновага на ринках благ, грошей і капіталу

Змістовий модуль 9. Інфляційний механізм

Тема 11. Інфляційний механізм і антиінфляційна політика

Змістовий модуль 10. Ринок праці

Тема 12. Національний ринок праці

Змістовий модуль 11. Економічна динаміка

Тема 13. Циклічність економічного розвитку

Тема 14. Економічне зростання і економічний розвиток

Змістовий модуль 12. Зовнішньоекономічна діяльність

Тема 15 Макроекономічні процеси у відкритій економіці

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Макроекономіка як складова економічної теорії виступає теоретичною базою цілого комплексу прикладних курсів, до числа яких можна віднести такі дисципліни як «Національна та регіональна економіка», «Електронні гроші та платіжні системи», «Ринок праці», «Управління трудовим потенціалом», "Міжнародна економіка", «Глобальна макроекономіка», «Фінансово-економічна політика», «Економіка праці та соціально-трудова відносини», «Управлінський облік», «Фінансовий менеджмент», «Маркетинг», «Митна політика та митне регулювання». Без знайомства з основними положеннями цих дисциплін повноцінне засвоєння матеріалу зазначених вище прикладних дисциплін практично неможливе.

Метою викладання курсу “Макроекономіка” є формування системи знань з теоретичної макроекономіки, які відображають сукупні результати економічної діяльності країни та теоретичний інструментарій ринкового і державного регулювання національної економіки

Основними **завданнями макроекономіки** є вивчення ключових положень базових макроекономічних категорій, ринкових механізмів та механізмів макроекономічної політики щодо регулювання економіки, набуття вмінь аналізувати результати функціонування національної економіки та оцінювати ефективність економічної політики держави.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

інтегральну компетентність: здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

загальні компетентності:

1. ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

2. ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

3. ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

4. ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

5. ЗК 6. Здатність спілкуватися іноземною мовою

Спеціальні фахові компетентності (згідно освітньої програми):

СК 1. Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.

СК3. Розуміння особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.

СК4. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

СК5. Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

СК6. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

СК 13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.

СК 14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

Очікувані програмні результати навчання:

РН3. Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки.

РН4. Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.

У підсумку вивчення курсу «Макроекономіка» здобувач вищої освіти має:

- продемонструвати належний рівень знань у сфері макроекономіки, розуміння макроекономічної термінології (терміни, поняття, категорії та закони, на яких базується макроекономіка), принципів побудови системи показників макроекономічної політики та методології їх обчислення;

- знати: основні етапи становлення, розвитку макроекономіки як науки; специфіку форм прояву всезагальних економічних причинно-наслідкових зв'язків; макроекономічні показники, загальні риси та специфіку системи національного оподаткування; роль і значення

державного сектора та бюджетної політики; закономірності сукупного попиту та сукупної пропозиції на макrorівні; основні механізми забезпечення рівноваги національного ринку в моделі IS-LM; роль і значення монетарного сектора та інструменти монетарної політики в економіці країни; особливості та механізми створення національного економічного порядку; передумови та причини циклічних коливань в економіці, складові платіжного балансу країни та вплив валютного курсу на врегулювання платіжного балансу, особливості національної і світової зовнішньоторговельної політики;

- вміти: визначати обсяги і структуру національного продукту та національного доходу; аналізувати проблеми, пов'язані з розвитком грошово-кредитних відносин та фіскальної політики в умовах ринкової економіки; виявляти фактори, які регулюють зайнятість у межах національної економіки; аналізувати природу і соціально-економічні наслідки інфляції; теоретично обґрунтовувати цілі, зміст і форми здійснення макроекономічної політики держави; визначати механізм і фактори економічного зростання; виявляти причини циклічних коливань і кон'юнктурних змін в економіці; досліджувати зовнішньоекономічну взаємодію національних економік; оцінювати вплив на економічні процеси зовнішніх факторів, тенденції розвитку світової економіки.

- приймати професійні рішення, адекватні державній економічній політиці за результатами аналізу законодавчих та нормативних актів України, використовуючи макроекономічні моделі; за допомогою співставлення та порівняння;

- класифікувати та визначати типи економічних систем на основі співвідношення механізмів державного та ринкового регулювання, державної та приватної власності, використовуючи класифікаційні ознаки;

- аналізувати проблеми, пов'язані з розвитком грошово-кредитних відносин, фіскальної політики та державного регулювання в умовах ринкової економіки;

- здійснювати прогноз можливих наслідків порушення макроекономічної рівноваги та їх впливу на поведінку економічних суб'єктів на основі аналізу макроекономічних показників, використовуючи моделі загальної економічної рівноваги;

- систематизувати та ідентифікувати проблеми національного господарства, а також формулювати висновки і розробляти рекомендації з метою розв'язання практичних завдань з урахуванням крос-культурних

особливостей країни;

- демонструвати неординарні підходи у розв'язанні макроекономічних проблем та креативно мислити на основі логічних аргументів та перевірених фактів в умовах обмеженості інформації;

- систематизувати й упорядковувати інформацію щодо макроекономічних показників національної економіки у порівнянні з іншими країнами світу, формулювати узгоджені та виважені висновки щодо стратегії розвитку країни;

- оцінювати вплив на економічні процеси зовнішніх факторів, тенденції розвитку світової економіки;

- досліджувати та аналізувати модель розвитку національної економіки та обґрунтовувати заходи досягнення її стратегічних цілей в умовах трансформації світогосподарських відносин;

- визначити систему можливих конкурентних переваг і пріоритеті в розвитку національної економіки України на основі аналізу показників світових ринків зовнішньоекономічної діяльності, використовуючи моделі абсолютних, відносин та конкурентних переваг;

- демонструвати знання та навички у сфері макроекономіки та ефективно використовувати в науково-практичній діяльності (розрахунково-графічних і курсових роботах, написанні тез та статей, підготовці наукових доповідей).

- реалістично сприймати і оцінювати сучасну економічну дійсність.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МАКРОЕКОНОМІКА»

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Макроекономіка як наука

Тема 1. Предмет, метод і функції макроекономіки

Макроекономічна теорія як розділ економічної науки. Економічна система як об'єкт макроекономічного аналізу. Макроекономічні суб'єкти та їх взаємодія. Основні макроекономічні проблеми і протиріччя. Предмет і методологія макроекономічного аналізу. Функції макроекономіки. Агреговані показники та функціональні взаємозв'язки між ними. Методи і принципи макроекономічних досліджень. Агрегування. Макроекономічні показники та макроекономічне моделювання простої, змішаної та відкритої економіки. Припущення. Екзогенні та ендогенні змінні в макроекономічних моделях. Статистичні і динамічні економічні моделі. Запаси і потоки. Вилучення і ін'єкції. Аналіз «ex post» та аналіз «ex ante». Макроаналіз як інструмент пізнання. Позитивний та нормативний аналіз. Формування економічного способу мислення. Теоретичне обґрунтування економічної політики. Макроекономічне прогнозування та планування. Основні макроекономічні школи та течії сучасної економічної думки.

Змістовий модуль 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Тема 2 Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Модель народногосподарського кругообігу і поняття бюджетної одиниці. Система національних рахунків (СНР) як нормативна база макроекономічного рахівництва. Сутність СНР та її відмінність від системи балансів народного господарства (БНГ). Методологічні принципи побудови національних рахунків. Основні категорії національних рахунків: інституційні одиниці, сектори, операції, рахунки. Макроекономічні показники економічної діяльності: валовий національний продукт (ВНП), валовий внутрішній продукт (ВВП), чистий національний продукт (ЧНП). Національний доход (НД), особистий доход, доход кінцевого використання. Номінальні та реальні показники. Поточні та постійні ціни. Темп росту та темп приросту

реального ВВП. Індекси цін та дефлятор ВВП. Інфлювання та дефліювання ВВП. Валовий національний продукт і проблеми оцінки добробуту нації. Особливості макроекономічних показників. Зростання і використання вільного часу. Покращення якісних показників продукції. ВВП та навколишнє середовище. Тіньова економіка. Чистий економічний добробут (NEW). Основні макроекономічні тотожності доходів, витрат, заощаджень та інвестицій.

Змістовий модуль 3. Товарний ринок

Тема 3. Національний товарний ринок і його рівновага

Відмінність сукупного попиту від індивідуального попиту. Сутність сукупного попиту. Структура сукупного попиту. Споживчий попит. Інвестиційний попит. Попит держави. Попит закордону. Функція сукупного попиту. Цінові чинники, які впливають на сукупний попит. Зміна відсоткової ставки. Ефект багатства. Обсяг та структура імпорту. Сукупна пропозиція. Функція сукупної пропозиції. Нецінові чинники, які впливають на сукупну пропозицію. Крива сукупної пропозиції в короткостроковому періоді. Довгострокова крива сукупної пропозиції. Узагальнена крива сукупної пропозиції. Зміна рівня цін і реального ВВП на різних ділянках кривої сукупної пропозиції. Рівновага національного ринку благ. Рівноважний рівень цін і рівноважний обсяг виробництва. Три варіанти макроекономічної рівноваги. Ефект храповика. Модель «AD-AS» як базова модель економічної рівноваги. Збурення сукупного попиту або збурення сукупної пропозиції та механізм відновлення рівноваги. Сучасні теорії сукупної пропозиції.

Змістовий модуль 4. Споживання домогосподарств

Тема 4. Споживання та заощадження домогосподарств

Споживання і заощадження. Дохід кінцевого використання і споживання. Функція споживання. Споживання як функція доходу кінцевого використання. Функція заощадження. Середні схильність до споживання й заощадження. Гранична схильність до споживання та заощадження. Автономне споживання і чинники, які на нього впливають. Графік функції споживання (C). Графік функції заощадження (S). Теорії споживання. Кейнсіанська та неокласична концепції споживання. Чинники споживання і заощадження, не пов'язані з поточним доходом. Вибір активу заощадником. Ліквідність активу. Активи вищої та нижчої цінності. Види заощаджень. Національні заощадження. Рівень заощаджень. Динаміка середньої схильності до споживання. Сутність

мультиплікатора. Таблична модель мультиплікативного процесу. Модель простого мультиплікатора. Мультиплікатор Кейнса. Мультиплікативна зміна реального ВВП. Вплив інфляції на мультиплікативний ефект. Особливості споживання в Україні в умовах ринкової трансформації національної економіки.

Змістовий модуль 5. Приватні інвестиції

Тема 5. Інвестиційний попит

Інвестиції як компонент сукупних витрат. Інвестиційна функція та її графік. Роль інвестицій в економіці. Нестабільність інвестицій. Інвестиції в економіку України. Процентна ставка як чинник інвестиційного попиту. Номінальна й реальна процентна ставка. Процентна ставка і чиста прибутковість інвестицій. Автономні інвестиції. Мультиплікатор інвестицій.

«Парадокс ощадливості» і його наслідки. Вплив інвестицій на обсяг національного виробництва. Індуційовані інвестиції. Модель акселератора. Модель взаємодії мультиплікатора-акселератора.

Змістовий модуль 6. Сукупні видатки і ВВП

Тема 6. Сукупні видатки і обсяг національного виробництва

Ринок товарів та послуг. Модель «витрати - випуск» - кейнсіанська модель товарного ринку. Закрита економіка. Сукупні видатки, їх структура. Заплановані та фактичні видатки. Графік «Кейнсіанський хрест». Механізм досягнення рівноважного обсягу виробництва на товарному ринку без державного втручання та з ним. Коливання рівноважного обсягу випуску навколо економічного потенціалу. Модель «сукупні витрати – обсяг виробництва». Модель рівноваги «вилучення – ін'єкції». Рецесійний розрив. Інфляційний розрив. Взаємозв'язок і відмінності моделі «AD-AS» та «Кейнсіанського хреста».

Змістовий модуль 7. Держава в системі макроекономічного регулювання

Тема 7. Держава в системі макроекономічного регулювання

Об'єктивна необхідність державного втручання в економіку. Обставини, пов'язані із відмовами ринку. Екстерналії. Причини відмови держави від втручання в економіку. Класична і кейнсіанська концепції державного регулювання національного виробництва. Інструменти макроекономічної політики держави. Теорія суспільного вибору. Теорії економічної політики Я.Тінбергена та Р. Манделла. Ефективність економічної політики. Закон А. Вагнера. Ефективність В. Паретто.

Тема 8. Фіскальна політика

Зміст та види фіскальної політики. Інструменти фіскальної політики. Механізм впливу інструментів фіскальної політики на сукупний попит і бюджет. Мультиплікатор державних витрат і соціальних трансфертів. Мультиплікатор податків. Мультиплікатор збалансованого бюджету. Дискреційна і автоматична фіскальна політика. Бюджет повної зайнятості. Ефект вмонтованих стабілізаторів в умовах спаду та інфляційного зростання. Бюджетні дефіцити і надлишки. Вплив бюджетного надлишку на економіку. Види бюджетного дефіциту. Державний борг. Вплив бюджетного дефіциту і державного боргу на економіку Джерела фінансування бюджетного дефіциту. Ефект витіснення. Зовнішня заборгованість та управління зовнішнім боргом. Механізм скорочення зовнішньої заборгованості в умовах боргової кризи. Проблеми збільшення податкових надходжень до бюджету та шляхи їх вирішення.

Модуль 2

Змістовий модуль 8. Грошовий ринок

Тема 9. Грошовий ринок і монетарна політика

Грошовий ринок: зміст, структура, об'єкти, суб'єкти, функції. Риси сучасного грошового ринку. Грошова маса, її структура та грошові агрегати. Банківська система і пропозиція грошей. Зобов'язання та резерви комерційних банків. Величина і норма обов'язкових резервів. Надлишкові резерви. Чинники, які визначають функцію пропозиції грошей. Мультиплікація депозитів та банківських кредитів. Грошова база і грошовий мультиплікатор. Класична і кейнсіанська теорія попиту на гроші. Сучасні теорії попиту на гроші. Відсоткова ставка як ціна грошей. Модель грошового ринку. Механізм досягнення рівноваги на грошовому ринку. Альтернативні підходи аналізу рівноваги грошового ринку. Грошово-кредитне регулювання економіки, зміст і цілі монетарної політики. Роль центрального банку у здійсненні грошово-кредитної політики. Основні інструменти регулювання пропозиції грошей: операції з державними цінними паперами на відкритому ринку, процентна політика, нормування обов'язкових резервів комерційних банків Вплив монетарної політики на рівень національного виробництва Передавальний механізм грошово-кредитної політики Політика

«дешевих» та «дорогих» грошей.

Тема 10 Спільна рівновага на ринках благ, грошей і капіталу

Взаємозв'язок моделей «AD-AS» і «IS-LM». Основні змінні та рівняння моделі «IS-LM». Побудова кривої IS. Характеристика рівноважного стану на ринку благ. Побудова кривої LM. Характеристика рівноважного стану на ринку грошей. Нахил і зміщення кривих IS та LM. Спільна рівновага на ринку благ і ринку грошей в моделі «IS-LM». Ефективність фіскальної та монетарної політики в моделі «IS-LM». Модель рівноваги Дж. Хікса на ринку благ.

Змістовий модуль 9. Інфляційний механізм

Тема 11. Інфляційний механізм і антиінфляційна політика

Причини виникнення і фактори розвитку інфляції. Сутність та види інфляції. Інфляція попиту. Інфляція витрат виробництва. Вимірювання рівня та темпів інфляції. Зв'язок інфляції і безробіття. Крива А.Філіпса. Інфляційний податок. Доходи від інфляційного податку. Соціально-економічні наслідки інфляції. Кейнсіанський та монетаристський підходи в проведенні антиінфляційної політики.

Змістовий модуль 10. Ринок праці

Тема 12. Національний ринок праці

Ринок праці. Попит на працю. Пропозиція праці. Рівновага на ринку праці в неокласичній інтерпретації. Безробіття як вияв макроекономічної нестабільності. Форми (типи) безробіття, їх особливості. Кейнсіанська концепція зайнятості. Кон'юнктурне безробіття. Концепція природного безробіття М. Фрідмана. Рівень і норма безробіття. Регулювання безробіття. Економічні наслідки безробіття. Закон А.Оукена, його математичне та графічне відображення. Соціальні наслідки безробіття. Державна політика зайнятості в Україні.

Змістовий модуль 11. Економічна динаміка

Тема 13. Циклічність економічного розвитку

Головні макроекономічні суперечності та форми прояву нестабільності економічного розвитку. Поняття та характеристика економічного циклу. Види циклічних коливань і динаміка основних макроекономічних показників. Теорії циклічного розвитку та їх класифікація: теорія суспільного виробництва, теорії суспільного обміну, теорії суспільного розподілу, теорія «довгих хвиль» М. Кондратьєва, теорія реального економічного циклу, монетаристська теорія циклу М. Фрідмана., монетаристська теорія циклу М. Фрідмана. Кейнсіанські

моделі економічного циклу. Модель Самуельсона – Хікса, модель Калдора. Адаптація економічної системи до циклічних коливань. Антициклічне регулювання.

Тема 14. Економічне зростання і економічний розвиток

Сутність економічного зростання та його фактори. Значення факторів економічного зростання. Типи економічного зростання. Пост кейнсіанська модель економічного зростання Р. Харрода – Є. Домара. Неокласична модель економічного зростання Р. Солоу. «Золоте» правило накопичення Філіпса. Вплив приросту населення на стійкий рівень капіталоозброєності. Технологічний прогрес і рівноважний економічний розвиток. Особливості сучасного економічного розвитку в умовах глобалізації, соціалізації, динамізму і екологізації економічних систем

Змістовий модуль 12. Зовнішньоекономічна діяльність

Тема 15 Макроекономічні процеси у відкритій економіці

Теоретичні основи відкритої економіки. Рівноважний обсяг виробництва і доходу у відкритій економіці. Рівновага товарного, грошового та зовнішнього ринків. Модель Манделла – Фламінга для малої відкритої економіки.

Необхідність зовнішньої торгівлі. Теорія порівняльних переваг Д. Рікардо. Неокласичні теорії міжнародної торгівлі. Модель Хекшера – Оліна зовнішньої торгівлі і можливості її використання. Неотехнологічні теорії міжнародної торгівлі. Попит та пропозиція на світовому ринку. Рівноважний рівень цін. Вигоди від зовнішньої торгівлі. Зовнішня торгівля і розподіл доходів. Торгова політика. Види обмежень торгівлі. Введення тарифів. Експортні субсидії, демпінг і антидемпінгові заходи в торговельній політиці. Компенсійне мито. Нетарифні обмеження в міжнародній торгівлі. Порівняльний аналіз тарифів і квот на імпорт. Засоби розміщення імпорتنих ліцензій. Рівновага товарного, грошового і зовнішнього ринків. Модель Манделла – Флемінга для малої відкритої економіки.

Макроекономічне значення, сутність і структура платіжного балансу. Торговий баланс. Баланс поточних операцій. Баланс руху капіталів. Взаємозв'язок рахунків платіжного балансу. Дефіцит і кризи платіжного балансу.

Валютний курс. Коливання валютного курсу як інструмент автоматичного регулювання платіжного балансу. Офіційні валютні резерви Центрального банку. Система гнучких і фіксованих валютних

курсів, їх порівняльна ефективність. Співвідношення номінального і реального валютного курсу в короткостроковій і довгостроковій перспективі. Вплив макроекономічної політики на динаміку рівноважного реального валютного курсу і на стан платіжного балансу.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНИХ РОБІТ

МОДУЛЬ 1

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 МАКРОЕКОНОМІКА ЯК НАУКА

ТЕМА 1 Предмет, метод і функції макроекономіки (4 год. сам. роб.)

1. Об'єкт, предмет і функції макроекономіки.
2. Методи макроекономічного аналізу.
3. Макроекономічні параметри. Макромоделі простої та змішаної економіки.
4. Народногосподарський кругообіг. Поняття бюджетно - економічної одиниці.

Теми для рефератів і доповідей

1. Основні школи і течії розвитку макроекономічної науки.
2. Макроекономіка – теоретична основа економічної політики.
3. Основні макроекономічні проблеми та суперечності економіки України.

Основні поняття і терміни

Макроекономіка, макроекономічні суб'єкти, макроекономічна модель, проста економіка, змішана економіка, закрита економіка, відкрита економіка, макроекономічні моделі, екзогенні змінні, ендогенні змінні, потоки, запаси, вилучення, ін'єкції, агреговані параметри, державний сектор, сектор домогосподарств, підприємницький сектор, сектор закордон.

Питання для самоперевірки знань

1. З'ясуйте, що вивчає макроекономіка ?
2. Що виступає об'єктом макроекономіки? З'ясуйте, що вивчає макроекономіка ?
3. Що виступає об'єктом макроекономіки?

4. Розкрийте економічний зміст функцій макроекономіки.
5. Розкрийте сутність методу агрегування.
6. З'ясуйте, з якою метою розробляються макроекономічні моделі.
7. Які види функціональних зв'язків існують між екзогенними і ендогенними параметрами?
8. Назвіть та охарактеризуйте основні макроекономічні суб'єкти.
9. Розкрийте зміст рівнів економічного аналізу "ex post" і "ex ante".
10. Які процеси в макроекономіці визначають поняття: потоки, запаси.
11. Дайте визначення категорій «ін'єкції» і «вилучення».
12. Назвіть основні макроекономічні школи та їх представників.

Питання для самостійної роботи

1. Які економічні умови визначили виникнення й становлення макроекономіки як науки?
2. Назвіть макроекономічні школи, що мають найбільше поширення в наш час.
3. За якими проблемами існують основні розбіжності між макроекономічними школами?
4. Дайте визначення мікроекономіки і макроекономіки. У чому полягає специфіка кожного з предметів?
5. Охарактеризуйте позитивну і нормативну макроекономіку.
6. Проаналізуйте, якими очікуваннями оперує макроекономіка?
7. Розкрийте особливості кожного з типів економічних систем.
8. У чому полягає сутність народногосподарського кругообороту?
9. Назвіть основні суб'єкти макроекономіки. Покажіть місце і роль кожного у народногосподарському кругообороті.
10. Побудуйте та охарактеризуйте макроекономічні моделі простої та змішаної економіки.
11. Дайте визначення та наведіть приклади поведінкових, технологічних, дефініційних та інституціональних функцій у макроекономіці.
12. Розкрийте зміст, основні цілі та інструменти макроекономічної політики.

Контрольні завдання

1. *Складіть таблицю «Постулати основних макроекономічних шкіл» за зразком:*

Таблиця 1.1

Неокласики	Кейнсіанці	Монетаристи	Нова макроекономіка

2. *Тести.*

2.1 Що вивчає макроекономіка?

а) закономірності розвитку промислового виробництва; б) умови економічного зростання країни;

в) закономірності функціонування національної економіки; г) економічну політику держави.

2.2 Суб'єктами змішаної економіки є:

а) Домогосподарства, ринок, держава. б). Верховна Рада, уряд, міністерства.

в). Домогосподарства, підприємства, держава.

г) Фінансові установи, бюджетні установи, державні підприємства.

2.3 Економічні системи різняться:

а) виробництвом і розподілом;

б) рівнем життя населення;

в) формою власності на матеріальні ресурси; г) продуктивністю праці.

2.4 Позитивна функція макроекономіки спрямована на вивчення:

а) фактичного стану економіки;

б) шляхів подолання спаду виробництва;

в) факторів економічного зростання;

г) методів державного регулювання економіки.

2.5 Основним методом макроекономічних досліджень є:

а) порівняльний аналіз;

б) соціологічний;

в) метод абстракції;

г) моделювання.

2.6 Макромоделі показують:

а) об'єктивне зростання показників;

б) взаємозв'язок між макропоказниками; в) зв'язок між державними суб'єктами; г) зв'язок між екзогенними величинами.

3 *Визначити правильні відповіді (так чи ні):*

3.1 Макроекономіка досліджує економічні процеси на рівні галузі виробництва.

3.2 Економічні системи різняться рівнем життя населення.

3.3 Фундаментальна суперечність людського суспільства – це суперечність між потребами людей й економічними ресурсами.

3.4 Економічні інтереси стають могутньою рушійною силою соціально-економічного прогресу коли має місце оптимальне поєднання приватних, колективних та суспільних інтересів.

3.5 Сільськогосподарський сектор не належить до макроекономічних суб'єктів.

Література: 1, 7, 8, 11, 40

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ

ТЕМА 2 Макроекономічні показники в системі національних рахунків (2 год. пр. і 4 год сам. роб.)

1. Сутність та методологічні принципи побудови системи національних рахунків.

2. Основні макроекономічні показники і методи їх розрахунку.

3. Номінальний і реальний ВВП (ВНП). Індекси цін. Інфлювання та дефліювання.

Теми для рефератів і доповідей

1. Система національних рахунків як міжнародний стандарт макроекономічного рахівництва.

2. Структура, рух та розподіл національного продукту.

3. ВВП та економічний добробут.

4. Динаміка ВВП в Україні.

Основні поняття і терміни

Система національних рахунків, інституційна одиниця, економічна операція, резиденти, валовий внутрішній продукт, валовий національний продукт, чистий національний продукт, проміжний продукт, кінцевий продукт, споживчі витрати, додана вартість національний дохід, особистий дохід, дохід кінцевого використання, номінальний ВВП, реальний ВВП, індекс споживчих цін, дефлятор ВВП, валові приватні інвестиції, інфлювання, дефлювання.

Питання для самоперевірки знань

1. В чому полягають відмінності між системою балансів народного господарства і системою національного рахівництва?
2. Які ви знаєте способи вимірювання обсягу валового внутрішнього продукту?
3. Які види операцій здійснюються у системі національних рахунків?
4. На які сектори поділена система національних рахунків відповідно до міжнародних стандартів?
5. Поясніть різницю понять «валовий внутрішній продукт» і «валовий національний продукт».
6. Як вимірюється індекс споживчих цін та коли він практично використовується?
7. В чому полягає відмінність між номінальним і реальним ВВП?
8. З'ясуйте економічний зміст індексів Ласпейреса і Пааше та в чому відмінність між ними?
9. Дайте визначення процесам “інфлювання” і “дефлювання”.
10. В чому недоліки показника «валовий внутрішній продукт» для оцінки добробуту нації?

Питання для самостійної роботи

1. Перелічіть основні категорії системи національних розрахунків та дайте їм стисло характеристику.
2. Визначте особливості і проблеми впровадження системи національних розрахунків в Україні.

3. Назвіть і охарактеризуйте нові макроекономічні показники.
4. Перелічіть макроекономічні показники системи національних рахунків.
5. Які способи вимірювання ВВП Ви знаєте?
6. Запишіть і поясніть формулу розрахунку ВВП за витратами.
7. Що охоплюють витрати на споживання, витрати на інвестиції, державні витрати?
8. Запишіть формулу розрахунку ВВП за доходами. Поясніть джерела кожного з видів доходу в економічній системі.
9. Розкрийте значення і потребу використання в системі національних розрахунків показників ВВП та ЧНД.
10. Як уникнути подвійного розрахунку під час визначення ВВП?
11. Чим відрізняється особистий дохід від доходу кінцевого використання?
12. Дайте визначення чистого економічного добробуту.
13. Яка відмінність між дефлятором та індексом цін?
14. Поясніть економічний зміст кривої Лоренца.

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

1.1 Валові приватні інвестиції враховуються при обчисленні ВВП за методом витрат.

1.2 Особистий дохід – це весь дохід, призначений на особисті споживчі витрати після сплати податків.

1.3 Номінальний ВВП визначається за цінами базового року.

1.4 Доход кінцевого використання – це сума коштів, яка складається із зарплати, ренти та доходу у формі процента за капітал.

1.5 Трансфертні платежі – це виплати домашнім господарствам, які не обумовлені участю у процесі виробництва.

2 Тести

2.1 До секторів СНР належать:

а) корпорації;

б) державні підприємства; в) фінансові установи;

г) приватні підприємства.

2.2 До складу ВВП, який обчислюється за методом доходів, належить:

- а) змішаний дохід;
- б) чисті неприбуткові податки; в) чистий експорт;
- г) валові внутрішні інвестиції.

2.3 Валовий національний дохід (ВНД) — де:

- а) сума внутрішніх первинних доходів плюс внутрішні трансферти;
- б) сума внутрішніх і зовнішніх первинних доходів; в) сума внутрішніх первинних доходів;
- г) сума всіх первинних доходів плюс чисті поточні зовнішні трансферти.

2.4 Номінальний ВВП визначається за цінами: а) попереднього року;

- б) поточного року; в) наступного року; г) базового року.

2.4 Дефлятор ВВП дорівнює відношенню:

- а) реального ВВП до номінального ВВП; б) номінального ВВП до реального ВВП; в) номінального ВВП до ВНД;
- г) номінального ВВП поточного року до реального ВВП базового року.

3 Задачі.

Задача 3.1 У базовому році реальний ВВП країни становив 214 млрд. євро. В аналізованому році реальний ВВП збільшився на 4 %, а ціни – на 27%. Розрахуйте номінальний ВВП в аналізованому році.

Задача 3.2 У поточному році номінальний ВВП країни становив 2500 млн. дол. США, у базовому році – 2200 млн. дол. США. Дефлятор ВВП у поточному році – 107,5%. Визначте темп приросту реального ВВП у поточному році.

Література: 1, 2, 5, 6, 41

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ТОВАРНИЙ РИНОК

Тема 3. Національний товарний ринок і його рівновага (4 год сам. роб.)

1. Сукупний попит та чинники, що його визначають. Функція сукупного попиту.

2. Сукупна пропозиція та чинники, що її визначають. Функція сукупної пропозиції. Кейнсіанська і класична моделі сукупної пропозиції.

3. Модель «АД-AS» як базова модель економічної рівноваги товарного ринку. Реакція економіки на порушення рівноваги.

Теми для рефератів і доповідей

1. Сукупний попит і теорія раціональних очікувань.
2. Теорія «економіки пропозиції».
3. Економічна політика стимулювання сукупного попиту.

Основні поняття і терміни

Сукупний попит, функція сукупного попиту, сукупна пропозиція, функція сукупної пропозиції, рівень цін, нецінові чинники, класична модель сукупної пропозиції, кейнсіанська модель сукупної пропозиції, короткотермінова рівновага, довготермінова рівновага, ефект доходу, ефект відсоткової ставки, ефект імпортних закупівель, збурення в економіці, негнучкість цін, рівноважний рівень цін, рівноважний обсяг ВВП.

Питання для самоперевірки знань

1. Поясніть у чому відмінність між індивідуальним і сукупним попитом на ринку товарів і послуг.
2. Яка структура сукупного попиту?
3. Дайте визначення сукупного попиту та сукупної пропозиції.
4. Які нецінові чинники впливають на сукупний попит?
5. Назвіть нецінові чинники, які впливають на сукупну пропозицію.
6. Чому, за теорією Кейнса, ціна та заробітна плата мають односторонню еластичність у бік її підвищення?
7. Проаналізуйте три варіанти макrorівноваги.
8. Поясніть, що розуміють під «ефектом реальних касових залишків»?
9. З'ясуйте, чому довготермінова крива сукупної пропозиції

вертикальна.

10. Поясніть дію механізму, через який досягається повна зайнятість у довготерміновому періоді.

Питання для самостійної роботи

1. Дослідіть цінові фактори, що впливають на сукупний попит.
2. Яким чином зміна цін впливає на споживчі витрати? Який існує зв'язок між зміною цін і багатством?
3. Визначте, які фактори впливають на інвестиційний попит?
4. Розгляньте функцію попиту держави.
5. Які фактори впливають на попит закордону?
6. Що відображає крива сукупної пропозиції (AS)?
7. Назвіть складові кривої сукупної пропозиції за сучасним трактуванням.
8. У чому полягає сутність рівноважного рівня цін і рівноважного обсягу виробництва?

Контрольні завдання

1. *Визначте правильні відповіді (так чи ні):*
 - 1.1 Функція сукупного попиту відображає рівновагу на ринках товарів та послуг при різних рівнях цін.
 - 1.2 При зниженні реальних касових залишків внаслідок підвищення рівня цін крива сукупного попиту зсувається вправо.
 - 1.3 В умовах повної зайнятості зростання сукупного попиту супроводжується збільшенням реального ВВП.
 - 1.4 До нецінових чинників сукупної пропозиції належать зміна товарних цін.
 - 1.5 Сукупна пропозиція – це обсяг реального ВВП, який економіка пропонує для продажу з метою отримання прибутку.
2. *Тести.*
 - 2.1 Сукупний попит — це:
 - а) обсяг номінального ВВП, який макроекономічні суб'єкти мають бажання закупити з метою задоволення своїх платоспроможних потреб;
 - б) обсяг реального ВВП, який макроекономічні суб'єкти мають бажання закупити з метою задоволення своїх платоспроможних потреб;

в) обсяг потенційного ВВП, який макроекономічні суб'єкти мають бажання закупити з метою задоволення своїх платоспроможних потреб;

г) обсяг номінального ЧНП, який економіка країни має бажання закупити з метою експорту.

2.2 На сукупний попит ціни впливають:

а) обернено; б) прямо;

в) безпосередньо; г) опосередковано.

2.3 До нецінових чинників сукупного попиту належать: а) ефект відсоткової ставки комерційних банків;

б) ефект чистого експорту; в) зміни в світовій економіці;

г) зміни в економічній політиці держави.

2.4 До цінових чинників сукупної пропозиції належать: а) зміна товарних цін;

б) ефект відсоткової ставки; в) зміна цін на ресурси;

г) ефект чистого експорту.

2.5 Зміни в економіці, які графічно можна зобразити як рух вправо уздовж горизонтальної ділянки кейнсіанської кривої сукупної пропозиції, супроводжуються:

а) підвищенням обсягу виробництва;

б) зменшенням обсягу виробництва;

в) зростанням цін;

г) зниженням цін.

2.6 Якщо рівновага порушилася падінням сукупного попиту, то її відновлення в короткостроковому періоді здійснюється за умов:

а) збільшення цін за незмінної зарплати; б) зниження лише зарплати;

в) зниження цін і зарплати;

г) зниження цін за незмінної зарплати.

3. *Задачі.*

Задача 3.1 Економічна система характеризується такими показниками (млрд. євро):

$$C=20+0,7(Y-T); Y=200; T=40;$$

$$I=35; G=50; X_{п} = 10.$$

Розрахуйте обсяг сукупного попиту, який в грошовій формі визначається сукупними витратами.

Задача 3.2 Економіка країни Д перебуває у стані довгострокової рівноваги, за якої реальний ВВП дорівнює потенційному і становить 5000

млрд. євро, а рівень цін-1,5. До яких наслідків приведе різке зменшення ВВП до 4200 млрд. євро при незмінному сукупному попиті?

Література: 1, 3, 4, 6, 8

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. СПОЖИВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Тема 4. Споживання та заощадження домогосподарств

(2 год. пр. і 6 год сам. роб.)

1. Доходи домогосподарств і споживання. Кейнсіанська теорія споживання.
2. Функція споживання з урахуванням фактору часу.
3. Заощадження як макроекономічна категорія.

Теми для рефератів і доповідей

1. Теорія споживання з постійним доходом.
2. Модель життєвого циклу споживання та заощадження.

Основні поняття і терміни

Споживання, функція споживання, гранична схильність до споживання, середня схильність до споживання, гіпотеза життєвого циклу, гіпотеза постійного доходу, заощадження, середня схильність до заощадження, гранична схильність до заощадження, між часовий вибір споживача.

Питання для самоперевірки знань

1. Який зв'язок існує між доходами домогосподарств, споживанням і заощадженнями?
2. Яким чином пов'язані між собою функція споживання і функція заощадження?
3. Поясніть сутність понять: «порогів рівень доходу» і «автономне споживання».
4. Що відображає точка нульового заощадження?
5. Які чинники призводять до зміщення графіка споживання та графіка заощадження?

6. Назвіть основні мотиви заощаджень.
7. Дайте характеристику основним видам заощаджень.

Питання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте взаємодію макроекономічних суб'єктів на товарному ринку.
2. Визначте умови рівноваги товарного ринку в закритій та у відкритій економіці.
3. Розгляньте умови та особливості рівноваги товарного ринку за класичною моделлю.
4. З'ясуйте умови рівноваги ринку заощаджень (інвестицій) за класичною моделлю.
5. У чому полягають відмінності між кейнсіанською та класичною моделями?

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

- 1.1 Гранична схильність до споживання завжди дорівнює граничній схильності до заощадження.
- 1.2 За кейнсіанською концепцією споживання залежить від величини доходу.
- 1.3 Якщо відома функція споживання, завжди можна побудувати графік функції заощадження.
- 1.4 За неокласичною концепцією автономне споживання не залежить від ставки відсотка.
- 1.5 Зі зростанням доходу середня норма споживання росте.

2. Тести.

- 2.1 Гранична схильність до споживання визначається як:
 - а) відношення приросту споживання до приросту особистого доходу;
 - б) відношення приросту споживання до доходу після оподаткування;
 - в) відношення споживання до приросту доходу після оподаткування;

г) відношення приросту споживання до приросту доходу після оподаткування.

2.2 Середня схильність до заощадження визначається як: а) відношення заощадження до споживання;

б) відношення заощадження до доходу після оподаткування; в) відношення заощадження до особистого доходу;

г) відношення приросту заощадження до доходу після оподаткування.

2.3 Якщо люди не витрачають увесь свій дохід до оподаткування на споживання і розміщують невитрачену суму в банку, то чи можна сказати, що вони:

а) заощаджують, але не інвестують;

б) інвестують, але не заощаджують;

в) не заощаджують, але інвестують;

г) заощаджують і інвестують.

2.4 Обсяг споживання залежить від:

а) реального доходу;

б) величини заощаджень; в) рівня інфляції;

г) реальних касових залишків домашніх господарств.

2.5 Згідно з кейнсіанською теорією, на величину заощаджень домашніх господарств впливає:

а) рівень реального доходу домашніх господарств;

б) альтернативна вартість інвестицій;

в) відсоткова ставка;

г) автономне споживання;

д) гранична схильність до споживання та заощадження;

є) реальні касові залишки.

3. *Задачі.*

Задача 3.1 Функція споживання домашніх господарств має такий вигляд: $C=100+0,5Y_d$. За даними таблиці 3.1 розрахуйте витрати домогосподарств на споживання (C), а також величину заощаджень для кожного рівня доходу (Y_d).

Таблиця 3.1

№ п/п	Yd	C	S	MPS
1	0			
2	100			
3	200			
4	300			
5	400			
6	500			

Задача 3.2 Кейнсіанська функція споживання має вигляд $C = 20 + 0,7(Y - T)$. Обчисліть середню схильність до споживання (MPC), якщо $T = 200$, а $Y = 1000$ (гр. од.).

Задача 3.3 Визначте, чому дорівнюватимуть споживання (C) і заощадження (S), якщо функція споживання $C = 500 + 0,5(Y - T)$, $T = 200 + 0,2Y$, а $Y = 6000$ (гр. од.).

Література: 29, 30, 32, 38.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. ПРИВАТНІ ІНВЕСТИЦІЇ

Тема 5. Інвестиційний попит

(4 год сам. роб.)

1. Інвестиції: сутність та види. Інвестиційні функції.
2. Мультиплікатор інвестицій. Процес мультиплікації та механізм його дії.
3. Модель акселератора. Модель взаємодії мультиплікатора - акселератора.

Теми для рефератів і доповідей

1. Роль інвестицій в економічному розвитку.
2. Інвестиції в економіку України: проблеми і перспективи. «Парадокс» ощадливості.

Основні поняття і терміни

Інвестиції, інвестиційна функція, автономні інвестиції, індукційовані інвестиції, мультиплікатор інвестицій, акселератор, парадокс» ощадливості.

Питання для самоперевірки знань

1. Сформулюйте визначення поняття «інвестиції» та згадайте математичне вираження інвестиційної функції.
2. Які основні напрямки інвестиційних вкладень?
3. Назвіть чинники, які впливають на інвестиційний попит.
4. Назвіть основні типи інвестицій.
5. Яку залежність визначає функція інвестицій і між якими змінними показниками?
6. Що показує мультиплікатор інвестицій і як вимірюється його величина?

Питання для самостійної роботи

1. У чому полягає сутність автономних та індукційованих інвестицій? Наведіть приклади.
2. Чим відрізняються автономні та індукційовані інвестиції?
3. Що таке акселератор? З'ясуйте економічний механізм його дії.
4. У чому полягає відмінність між мультиплікатором і акселератором?
5. Розкрийте зміст парадокса ощадливості. Чи спостерігалось це явище в економіці України?

Контрольні завдання

1. *Визначте правильні відповіді (так чи ні):*
 - 1.1 Рівновага в економіці досягається, якщо інвестиції дорівнюють заощадженням.
 - 1.2 Чисті інвестиції – це величина чистого прибутку.
 - 1.3 Інвестувати доцільно, якщо очікувана норма чистого прибутку менша за відсоткову ставку.

1.4 Якщо реальна відсоткова ставка збільшиться, то крива інвестиційного попиту зміститься вправо.

1.5 На обсяг інвестиційного попиту впливає рівень завантаження виробничого обладнання.

1.6 Якщо люди стануть більш бережливими, то за інших незмінних умов ціна кредиту буде зменшуватись.

2. Тести.

2.1 Якщо реальна відсоткова ставка збільшиться, то а) крива інвестиційного попиту зміститься вправо; б) крива інвестиційного попиту зміститься вліво;

в) інвестиційні витрати зменшаться; г) інвестиційні витрати збільшаться.

2.2 Крива сукупного попиту на інвестиції зміщує вправо внаслідок:

а) зниження відсоткової ставки комерційних банків; б) зростання відсоткової ставки комерційних банків;

в) зростання податку на прибуток від реалізації інвестиційного проекту;

г) зниження податку на прибуток від реалізації інвестиційного проекту.

2.3 Акселератор – це коефіцієнт, який показує:

а) зростання основного капіталу під впливом індукційованих інвестицій;

б) капіталомісткість додаткової одиниці продукції;

в) на скільки одиниць збільшується національний дохід при зростанні автономного попиту на одиницю;

г) підвищення сукупного попиту під дією автономних інвестицій.

2.4 Парадокс ощадливості виявляється як:

а) зміщення кривої заощаджень ліворуч; б) зменшення споживчих витрат і доходу;

в) підвищення споживчих витрат і зниження доходу; г) зростання державного боргу;

д) зменшення реального доходу.

3. Задачі.

Задача 3.1 У поточному році номінальна відсоткова ставка становила 15%, темп інфляції – 4%. Визначте реальну відсоткову ставку.

Задача 3.2 Економіка країни характеризується такими даними (млрд. євро):

$$C = 100 + 0.8Y; I = 50; G = 50.$$

Визначте рівноважний обсяг національного виробництва (ВВП), величину заощаджень і споживання.

Задача 3.3 Є такі дані: $C = 160 + 0.8(Y - T)$; $I_g = 100$; $G = T$, $E = 125$; $Z = 25$; $T = 100$.

Розрахуйте:

- 1) рівноважний обсяг ВВП;
- 2) мультиплікатор інвестицій;

рівень доходу, за якого економіка досягне нової рівноваги, якщо обсяг інвестицій скоротиться на 50 (гр. од.).

Література: 2, 30, 32, 38.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. СУКУПНІ ВИТРАТИ І ВВП

Тема 6. Сукупні витрати і обсяг національного виробництва **(2 год. пр. і 4 год сам. роб.)**

1. Сукупні витрати і рівноважний ВВП. Модель “Кейнсіанський хрест”.
2. Механізм досягнення рівноважного обсягу виробництва.
3. Мультиплікатор витрат. Рецесійний і інфляційний розрив.

Теми для рефератів і доповідей

1. Модель макрорівноваги Манделла-Флеминга.
2. Взаємозв'язок моделі «AD-AS» та “Кейнсіанського хреста”.

Основні поняття і терміни

«Кейнсіанський хрест», планові витрати, фактичні витрати, рівноважний ВВП, тенденція виробництва, незаплановані інвестиції, мультиплікатор Кейнса, ефект мультиплікатора, інфляційний розрив, рецесійний розрив, макроекономічна рівновага.

Питання для самоперевірки знань

1. Побудуйте модель «Кейнсіанського хреста». Яку макроекономічну ситуацію ця модель ілюструє?
2. Чим відрізняється модель «Кейнсіанського хреста» від моделі «AD-AS»?
3. Які чинники впливають на коливання рівноважного обсягу випуску продукції?
4. Яка ситуація в економіці призводить до виникнення інфляційного або рецесійного розриву?
5. З'ясуйте економічну сутність моделі «парадокс ощадливості».
6. Розкрийте сутність поняття мультиплікатор автономних витрат.
7. Від чого залежить величина мультиплікатора витрат?
8. Розкрийте зміст процесу мультиплікації та дайте визначення мультиплікатора витрат.
9. В якому напрямку (розширення чи звуження) діє ефект мультиплікатора витрат?
10. Як впливає мультиплікатор автономних витрат на обсяг рівноважного ВВП?

Питання для самостійної роботи

1. Які умови побудови «кейнсіанського хреста»?
2. Як впливають зміни державних видатків і податкової системи на макрорівновагу в моделі «кейнсіанського хреста»?
3. Виведіть формулу мультиплікаторів державних витрат і податків.
4. Як вплине на загальну рівновагу одночасне зростання державних витрат і податків?
5. Визначте сутність інфляційного та рецесійного розривів. Наведіть способи подолання цих явищ. Який розрив має найбільш негативний вплив на економіку країни?
6. Який розрив мав місце в економіці України? Які способи подолання цих розривів застосовував уряд України?

Контрольні завдання

1. *Визначте правильні відповіді (так чи ні):*

1.1 Якщо обсяг рівноважного ВВП стане більшим за його потенційний рівень, то рівень безробіття зростає.

1.2 Інфляційний розрив в економіці виникає, якщо фактичний ВВП менше потенційного.

1.3 Згідно з теорією Дж. М. Кейнса заощадження можуть перевищувати інвестиції, якщо протягом тривалого часу в економіці існує перевиробництво та безробіття.

1.4 Якщо в економіці збалансовані вироблений та реалізований ЧНП, то сукупний дохід дорівнює сукупній пропозиції.

2. *Тести*

2.1 У моделі закритої економіки, в якій не враховується діяльність держави, надлишок на ринку благ виникає, коли:

а) заплановані інвестиції перевищують фактичні; б) заплановане споживання перевищує фактичне; в) заощадження перевищують інвестиції;

г) інвестиції перевищують заощадження.

2.2 Згідно з кейнсіанською теорією рівень виробництва визначається величиною сукупного попиту. Це означає, що:

а) попит на гроші змушує підприємців виробляти товари та послуги;

б) підприємці намагаються розширити виробництво до рівня повної зайнятості;

в) обсяг продукції, який підприємці готові виробляти, має визначатися попитом на неї;

г) виробництво доходу створює попит на цей дохід.

2.3 Відповідно до кейнсіанської моделі економіка перебуває в стані рівноваги, якщо:

а) обсяг грошової пропозиції протягом певного періоду не змінюється;

б) державний бюджет є збалансованим;

в) сума споживчих витрат мінус заощадження дорівнює інвестиціям;

г) сукупна пропозиція дорівнює сукупному попиту.

2.4 Що є головною причиною порушення загальної рівноваги за

класичною моделлю:

- а) помилки уряду, війни, несприятливі природні умови; б) розбалансування грошового ринку;
- в) зниження ефективного попиту, порівняно із сукупною пропозицією;
- г) жорсткі ціни, ставки заробітної плати і відсоток?

3 *Задачі.*

Задача 3.1 За умов економічної рівноваги фактичний номінальний ВВП становить 1800 млрд. євро, потенційний – 1650 млрд. євро, схильність до споживання – 0,75. Розрахуйте інфляційний розрив.

Задача 3.2 В умовах приватної економіки закритого типу споживання дорівнює 1000 млрд. євро, заощадження – 350 млрд. євро.

незаплановані інвестиції – 250 млрд. євро. Обчислити рівноважний ВВП.

Література: 2, 5, 6, 7, 41.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7. ДЕРЖАВА В СИСТЕМІ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Тема 7. Держава в системі макроекономічного регулювання (2 год сам. роб.)

1. Об'єктивна необхідність державного втручання в економіку.
2. Класична і кейнсіанська теорії як теоретична база державного регулювання економіки.
3. Економічні функції держави.
4. Форми і методи державного регулювання економіки.

Теми для рефератів і доповідей

1. Теорія суспільного вибору.
2. Теорії економічної політики Я.Тінбергена та Р. Манделла.
3. Закон А. Вагнера. Ефективність В. Паретто.

Основні поняття і терміни

Адміністративні методи впливу на економіку, економічні методи

впливу на економіку, асоціальність ринку, екстернальні ефекти в економіці: позитивні та негативні. Загальнодоступні змішані блага, політична рента, оптимальний обсяг виробництва суспільних благ, суспільні втрати на виробництво суспільних благ, суспільні вигоди від споживання суспільних благ, теорії макроекономічної політики Я. Тінбергена та Р. Манделла.

Питання для самоперевірки знань

1. Які причини зумовлюють необхідність втручання держави в ринковий механізм?
2. Яким чином держава може впливати на параметри економічної рівноваги?
3. Назвіть та розкрийте зміст головних економічних функцій держави.
4. Назвіть риси приватних та суспільних благ. Який критерій покладено поділу благ на суспільні та приватні?
5. Який чинник покладено в класифікацію суспільних благ на чисті та змішані?
6. За яких умов надання суспільних благ доцільно здійснювати на платній, а за яких – на безоплатній основі?
7. Які проблеми намагається осмислити теорія суспільного вибору?
8. Охарактеризуйте теорію макроекономічної політики Я. Тінбергена.
9. Визначте основні положення теорії економічної політики Р. Манделла.

Питання для самостійної роботи

1. У чому полягає сутність економічної політики держави? Назвіть її головні структурні елементи.
2. Дайте визначення чистих і змішаних суспільних благ.
3. Що таке Паретто - оптимум ефективної економіки?
4. У чому відмінність теорій економічної політики Я. Тінбергена та Р. Манделла?
5. Які ви знаєте функції соціальних витрат? Охарактеризуйте їх.

6. Які головні цілі економічної політики?

6. Розгляньте стратегії активізму та антиактивізму.

Контрольні завдання

1. *Визначте правильні відповіді (так чи ні):*

1.1 Завданнями державного регулювання сучасної ринкової економіки є модифікація ринкового механізму.

1.2 Класична теорія – це теорія, основна ідея якої полягає в необхідності державного втручання в економіку з метою забезпечення повної зайнятості.

1.3 У системі макроекономічного регулювання держава виконує виробничу функцію.

1.4 Як суб'єкт макроекономічного регулювання ринок не може забезпечити людей суспільними благами.

1.5 Кейнсіанська теорія – це теорія, основна ідея якої полягає в саморегулюванні економіки за допомогою гнучких цін, зарплати і відсоткової ставки.

2. *Тести.*

2.1 Дж. Кейнс вважав, що:

а) уряд має використовувати державні закупівлі й податки для зменшення рівня безробіття;

б) економіка має розвиватися на основі централізованого планування;

в) у ринковій системі є механізми, здатні самостійно в короткий термін забезпечити високий рівень зайнятості;

г) приватна власність сприяє високому рівню зайнятості.

2.2 Доцільність виробництва суспільних благ визначається тим, що: а) сумісна вигода від їх споживання дорівнює суспільним витратам;

б) сумісна вигода від їх споживання перевищує суспільні витрати;

в) зумовлює зростання суспільного добробуту; г) рівномірно розподіляються витрати й вигоди;

д) суспільні блага мають вищу ефективність, ніж приватні.

2.3 Базисною теорією економічної політики вважають теорію: а)

В. Парето;

б) Р. Манделла; в) А.Вагнера;

г) Я. Тінбергена;

2.4 Прихильниками стратегії активізму є:

а) кейнсіанці;

б) монетаристи;

в) неокласики;

г) маржиналісти.

2.5 Взаємозв'язок між урядовими витратами і приростом обсягу національного виробництва, зумовленого приростом цих витрат, отримав назву:

а) оптимум В. Парето;

б) закон А. Вагнера;

в) закон Дж. Кейнса;

г) закон Я. Тінбергена;

д) закон Р. Манделла.

3. *Задачі.*

Задача 3.1 Змішана рівноважна економіка закритого типу характеризується такими макроекономічними показниками (млрд. євро):

$$Y=2000; C=1200; T=300; I_g=600.$$

Розрахуйте обсяг державних закупівель.

Задача 3.2 Економіка країни перебуває в стані рівноваги і характеризується такими макроекономічними показниками (млрд. євро):

$$C=200+0,75(Y-T); I=100+0,1Y; G=180; X_{п}=5; t=0,3.$$

Визначте:

а) рівноважний ВВП;

б) мультиплікатор державних витрат; в) мультиплікатор податків.

Література: 3, 5, 6, 23. 30.

Тема 8 Фіскальна політика (2 год сам. роб.)

1. Суть, інструменти та цілі фіскальної політики.
2. Дискреційна та автоматична фіскальна політика і державний бюджет.
3. Вплив податків на рівноважний ВВП. Мультиплікатори податків та збалансованого бюджету.

Теми для рефератів і доповідей

1. Фіскальна політика і державний борг.
2. Стан та перспективи реформування податкової системи в економіці України
3. Причини та наслідки дефіциту та профіциту бюджету.

Основні поняття і терміни

Фіскальна політика, дискреційна фіскальна політика, автоматичні стабілізатори економіки, мультиплікатор податків, мультиплікатор збалансованого бюджету, гранична податкова ставка, бюджетні надлишки і дефіцити циклічний дефіцит, структурний дефіцит, інфляційний податок, ефект витіснення, ефект Олівера-Танзі, фінансування держбюджету, крива Лаффера, податкова реформа.

Питання для самоперевірки знань

1. Дайте визначення фіскальної політики.
2. Які цілі фіскальної політики у короткотерміновому та довготерміновому періоді?
3. Які інструменти використовує держава в проведенні фіскальної політики?
4. Згідно з моделі економічного кругообігу, які функції виконує держава в економіці?
5. Розкрийте сутність поняття «чисті податки».
6. Як впливають мультиплікатори податків на формування доходів держави?
7. Які способи фінансування бюджетного дефіциту ви знаєте?
8. Поясніть дію механізму автоматичних стабілізаторів економіки.
9. Розкрийте сутність поняття «ефект витіснення» і з'ясуйте наслідки його дії.
10. Побудуйте криву Лаффера. Які закономірності в економіці вона відображає? Поясніть їх причину і механізм.

Питання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте види фіскальної політики за різними критеріями класифікації.
2. Дайте визначення бюджетної системи та розкрийте зміст і структуру бюджетної системи України.
3. Перелічіть головні джерела державних доходів.
4. Які ви знаєте основні державні видатки? Проаналізуйте їх структуру.
5. Назвіть мультиплікатори фіскальної політики. Як вони впливають на дохід держави?
6. Визначте причини і охарактеризуйте види дефіциту державного бюджету. Який взаємозв'язок існує між ними?
7. Розкрийте причини, зміст і структуру державного боргу.
8. Проаналізуйте вплив державного боргу та дефіцитів бюджету на економіку.
9. На яких засадах ґрунтується оптимальна податкова система?
10. Назвіть використовувані фіскальною політикою методи оподаткування та розкрийте їх зміст.
11. Побудуйте графіки та поясніть механізми впливу прямих і непрямих податків на обсяг виробництва і доходи в економіці.
12. Побудуйте графік і поясніть механізм впливу державних закупок на обсяг виробництва і доходу.
13. Розкрийте зміст і механізм взаємодії фіскальних і монетарних засобів впливу на економіку.

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

- 1.1 Дискреційна фіскальна політика – це фіскальна політика впливу на економіку країни, яка спирається на рішення уряду і парламенту.
- 1.2 Державний бюджет – це основний документ країни, у якому відображається баланс запланованих урядових доходів і видатків за певний період.
- 1.3. Дефіцит державного бюджету може фінансуватися за рахунок зменшення трансфертів.

1.4 Яскраво виражена антиінфляційна політика передбачає підвищення рівня оподаткування та скорочення державних витрат.

1.5 Ефект витіснення передбачає, що зростання державних витрат призводить до зменшення приватних інвестицій.

2. Тести.

2.1 Що економісти розуміють під функціональним розподілом доходу?

а) розподіл національного доходу серед головних чинників виробництва;

б) розподіл сімей по рівню доходів;

в) розподіл доходу на поточне споживання і заощадження;

г) розподіл одержаного фірмою доходу на дивіденди і розвиток.

2.2 Який податок не відноситься до непрямих податків? а) прибутковий податок;

б) акцизний збір;

в) податок на майно; г) ПДВ;

д) митний збір.

2.3 Податкова система з прогресивною, якщо:

а) після виплати податків нерівність у суспільстві зростає;

б) після виплати податків нерівність у суспільстві зменшується; в) багатий платить податками меншу частку своїх доходів, ніж це робить бідний;

г) зростає нерівність у доходах.

2.4 Які види платежів до бюджету належать до прямих податків: а) акцизний збір на реалізовані товари;

б) мито на товари, що ввозяться до країни або вивозяться з неї; в) податок на прибуток.

2.5 Залежність суми податкових надходжень до бюджету від рівня процентної ставки ілюструє:

а) крива Лоренця;

б) крива Лафатера;

в) крива Лаффера;

г) крива Ловелла;

д) коло Лафорга.

2.6 Дефіцит державного бюджету існує, якщо: а) державні витрати перевищують доходи;

б) збільшуються державні витрати;

в) скорочується державний борг; г) зменшуються податки.

3. Задачі.

Задача 3.1 Визначте, на яку суму треба зменшити податки, щоб збільшити ВВП на 100 млн. грн. за умов, коли гранична схильність до споживання дорівнює 0,8, а граничний коефіцієнт податків – 0,25.

Задача 3.2 В умовах неповної зайнятості уряд країни збільшив державні закупівлі на 20 млрд. євро, а чисті податки – на 10 млрд. євро за умов, коли $b=0,8$, $t=0,25$. Визначте, чому дорівнює приріст реального ВВП?

Література: 1, 8, 14, 27.

Модуль 2

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8. ГРОШОВИЙ РИНОК

Тема 9. Грошовий ринок та монетарна політика

(2 год. пр. і 4 год сам. роб.)

1. Грошова маса та її структурні елементи.
2. Ринок грошей. Класична і кейнсіанська теорія попиту на гроші.
3. Пропозиція грошей. Депозитний та грошовий мультиплікатори.
4. Механізм функціонування грошового ринку і встановлення його рівноваги.
5. Цілі і види монетарної політики.
6. Інструменти грошово-кредитного регулювання.
7. Передавальний механізм грошово-кредитної політики.

Теми для рефератів і доповідей

1. Сучасні гроші та їх еволюція.
2. Центральний банк і його роль в регулюванні грошового обігу.
3. Монетарна політика в Україні та шляхи її вдосконалення.

Основні поняття і терміни

Банківські депозити, банківські резерви, грошова база, грошові агрегати, пропозиція грошей, майже гроші, обов'язкові резерви, надлишкові резерви, норма обов'язкових резервів, трансакційний попит НП гроші, спекулятивний попит на гроші, номінальні відсоткова ставка, реальна відсоткова ставка, швидкість обігу грошей, операції на відкритому ринку, облікова процентна ставка, банківський та грошовий мультиплікатор.

Питання для самоперевірки знань

1. Дайте визначення поняття «ліквідність грошей». Яке значення має ця властивість грошей для формування грошових агрегатів?
2. Розкрийте зміст, структуру та функції грошового ринку.
3. Розкрийте зміст та побудуйте графік спекулятивного попиту на гроші.
4. Що таке пропозиція грошей? Які чинники її визначають? Побудуйте графік пропозиції грошей у довгостроковому та короткостроковому періодах.
5. Дайте визначення банківських резервів та їх структурних елементів. Розкрийте зміст і механізм мультиплікації банківських депозитів і кредитів.
6. В якому обсязі комерційний банк може здійснювати кредитні операції?
7. На яких положеннях Кейнса формується попит на гроші як на активи?
8. Побудуйте графік рівноваги на грошовому ринку.
9. Які активи включає у модель попиту на гроші Мілтон Фрідмен?
10. Як функціонує передавальний механізм грошової політики?

Питання для самостійної роботи

1. Розкрийте сутність і функції грошей.
2. Дослідіть структуру грошової маси.
3. Які причини зумовлюють розбіжності щодо кількості грошових агрегатів та їх структури у різних країнах?

4. Як обчислюється обсяг грошової бази країни?
5. Розгляньте кейнсіанські та монетаристські погляди на грошову політику.
 6. Назвіть переваги «механічної» теорії трансакційного попиту на гроші.
 7. Як ви розумієте термін «оптимальний вибір портфеля»?
 8. У чому сутність вірогідного підходу до мотиву перестороги?
 9. Дайте визначення монетарної політики. Які основні функції вона виконує?
 10. Охарактеризуйте різні види грошово-кредитної політики
 11. Як НБУ може вплинути на пропозицію грошей?
 12. Проаналізуйте бюджетне обмеження уряду.
 13. Які чинники впливають на вибір інструментів монетарної політики?

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

- 1.1 Комерційний банк може випускати в обіг безготівкові гроші в межах суми депозитів.
- 1.2 Надлишкові резерви комерційного банку – це різниця між активами і пасивами банку.
- 1.3 Норма обов'язкових резервів запроваджується як засіб обмеження грошової маси.
- 1.4 Основними статтями активу національного банку є банкноти, державні цінні папери, кредити.
- 1.5 Попит на гроші як активи залежить від загального обсягу грошової маси.

2. Тести.

- 2.1 Дрібні строкові внески включаються в склад агрегатів: а) М0; б) М1; в) М2; г) М3.
- 2.2 Яка мета переслідується при підвищенні ставки облікового відсотка:
 - а) необхідно збільшити грошову масу;
 - необхідно сприяти інвестуванню;

в) необхідно стримати попит на позичковий капітал; г) необхідно пожвавити кон'юнктуру.

2.3 Кількість грошей в обігу буде зростати, якщо: а) збільшиться грошова база;

б) знизиться норма обов'язкових резервів;

в) зменшаться збиткові резерви комерційних банків;

г) стане меншою частка грошей в загальній сумі платіжних засобів населення;

д) всі відповіді вірні.

2.4 Загальна грошова маса зростає кожного разу, коли комерційні банки:

а) збільшують свої вклади у Національному банку;

б) вилучають частину своїх грошей у національному банку;

в) зменшують свої зобов'язання за поточними рахунками, сплачуючи готівку чи безготівкові гроші по внесках;

г) збільшують обсяги позик, які надаються населенню.

2.5 Якщо реальний обсяг випуску збільшиться, то: а) крива попиту на гроші зміститься праворуч;

б) крива попиту на гроші зміститься ліворуч;

в) точка переміститься по кривій попиту на гроші; г) ніяких змін не відбудеться.

3. Задачі.

Задача 3.1 До комерційного банку на депозитний рахунок надійшло 50 млн грн. Норма банківських резервів дорівнює 10%, а коефіцієнт готівки – 0,18. Скільки грошей створить банківська система?

Задача 3.2 Національний банк вирішив збільшити пропозицію грошей на 330 млрд грн.. На скільки треба збільшити грошову базу за умови, що коефіцієнт готівки дорівнює 0,3, а резервна норма становить 15%.

Література: 19, 24, 25, 26, 37.

Тема 10. Спільна рівновага на ринках благ, грошей і капіталу (4 год. сам. роб.)

1. Ринок товарів і крива IS.
2. Ринок активів і крива LM.

3. Механізм встановлення рівноваги в моделі IS-LM.

Теми для рефератів і доповідей

1. Використання моделі IS-LM в аналізі макроекономічної політики.
2. Модель IS. Модель Л. Вальраса.
3. Модель рівноваги на ринку благ Дж. Хікса.

Основні поняття і терміни

Крива IS, крива LM, кут нахилу кривої, рівновага в моделі IS- LM, шоки в моделі IS-LM, фіскальна політика в моделі IS-LM, монетарна політика в моделі IS-LM, чутливість інвестицій, чутливість попиту на гроші.

Питання для самоперевірки знань

1. Який зв'язок відображає крива IS?
2. Чим визначається зсув кривої товарного ринку?
3. Який зв'язок відображає крива LM?
4. Чим визначається зсув кривої грошового ринку?
5. Який економічний зміст точки перетину кривих IS і LM?
6. Як впливає проведення стимулюючої фіскальної політики на рух кривої товарного ринку?
7. Як впливає проведення стимулюючої грошово-кредитної політики на рух кривої грошового ринку?
8. Як ліквідна та інвестиційна пастка можуть вплинути на рівновагу IS-LM?
9. Чому, як правило, нахил кривої LM направлений позитивно, а кривої IS - від'ємний?
10. Які чинники є постійними, а які є змінними при побудові ліній IS і LM?

Питання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте взаємодію макроекономічних суб'єктів на товарному ринку?

2. Визначіть умови рівноваги товарного ринку в закритій і у відкритій економіках.
3. Охарактеризуйте взаємодію макроекономічних суб'єктів на ринку грошей та цінних паперів.
4. Чим визначаються спекулятивний і операційний попити на гроші?
5. Дослідіть умови рівноваги грошового ринку і ринку робочої сили.
6. Яким чином досягається спільна рівновага на ринках благ, грошей і капіталу?
7. Сформулюйте умови загальної макрорівноваги класичної моделі.
8. Визначіть особливості грошового ринку за класичною моделлю макрорівноваги.
9. Дослідіть умови та особливості рівноваги товарного ринку і ринку заощаджень (інвестицій) за класичною моделлю.
10. Побудуйте графік загальної рівноваги класичної моделі.
11. Проаналізуйте відмінності кейнсіанської моделі від класичної.
12. Проаналізуйте особливості макрорівноваги в транзитивній економіці на прикладі моделі IS-LM.

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

- 1.1 Лінія IS не змінить свого початкового положення, якщо при будь-якій ставці процента інвестиції скоротяться на величину додаткових державних витрат.
- 1.2 На фінансовому ринку відбувається трансформація заощаджень в інвестиції.
- 1.3 На структуру портфеля цінних паперів безпосередньо впливає номінальний курс акцій.
- 1.4 З моделі IS-LM випливає, що ставка процента визначається в результаті взаємодії ринку товарів та послуг з фінансовим ринком.
- 1.5 При зниженні реальних касових залишків внаслідок підвищення рівня цін крива сукупного попиту зсувається вправо.

2. Тести.

2.1 Лінія IS:

а) показує, на скільки потрібно змінити ставку відсотка (i) за зміни чистого національного доходу (y), щоб зберегти рівновагу ринку благ;

б) є безліччю всіх можливих комбінацій парних значень чистого національного доходу та ставки відсотка (i), за яких досягається рівновага на ринку благ;

в) відображає функціональну залежність чистого національного доходу (y) від відсоткової ставки (i);

г) відображає функціональну залежність відсоткової ставки (i) від рівня інфляції.

2.2 З моделі IS-LM випливає, що крива AD-AS:

а) має від'ємний нахил; б) має додатний нахил; в) є горизонтальною;

г) є вертикальною.

2.3 Додатний нахил кривої LM (якщо її тлумачити з позиції кількісного рівняння обміну) впливає з тієї обставини, що:

а) для даного рівня цін пропозиція грошей визначає рівень доходу;

б) швидкість обігу грошей залежить від процентної ставки; в) вищий рівень інфляції передбачає вищу процентну ставку;

г) зі збільшенням доходу вища процентна обов'язково має зрівноважувати ринок грошей;

д) усі відповіді неправильні..

2.4 Від'ємний нахил кривої IS:

а) визначається зміною ставки відсотка за зміни національного доходу з метою збереження рівноваги ринку благ;

б) зумовлений зростанням інвестицій, виробництва й національного доходу при зменшенні ставки відсотка, і навпаки, зниженням зазначених показників – при її зростанні;

в) відображає пряму функціональну залежність національного доходу від номінальної відсоткової ставки;

г) є коефіцієнтом еластичності інвестицій за відсотковою ставкою;

д) визначається зміною ставки відсотка під впливом інфляції.

3. Задачі.

Задача 3.1 Нехай функція споживання має вигляд: $C=200+0,6Y$; $I=500$. Визначить рівноважний НД та його зміни при зростанні інвестицій на 100 у.г.о.

Задача 3.2 Функція заощадження має вигляд $S=-20+0,4Y$; $I=20$ (у.г.о.). Визначить: рівноважне значення НД, мультиплікатор та обсяг заощаджень.

Література: 1, 5, 6, 8.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 9. ІНФЛЯЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ

Тема 11. Інфляційний механізм і антиінфляційна політика (4 год. сам. роб.)

1. Сутність, причини і види інфляції.
2. Соціально-економічні наслідки інфляції. Інфляційний податок.

Сеньйораж.

3. Вимірювання рівня та темпів інфляції.
4. Зв'язок інфляції і безробіття. Крива А.Філіпса.
5. Антиінфляційна політика держави.

Теми для рефератів і доповідей

1. Теорії раціональних та адаптивних очікувань.
2. Державна політика по стабілізації інфляційних процесів.
3. Інфляційні процеси в Україні: причини, наслідки й засоби стримування.

Основні поняття і терміни

Інфляція, дефляція, індекс інфляції, темп інфляції, інфляційні очікування, інфляція попиту, інфляція пропозиції, крива Філіпса, галопуюча інфляція, гіперінфляція, стагфляція, дефляція, теорія адаптивних очікувань, теорія раціональних очікувань.

Питання для самоперевірки знань

1. Дайте визначення інфляції. Як вимірюють рівень інфляції?
2. Класифікуйте інфляцію за різними критеріями. Яке практичне значення має класифікація інфляції?

3. Який темп інфляції вважається оптимальним і чому?
4. Розкрийте вплив інфляції на угоди, що визначають рівень заробітної плати.
5. Розкрийте зміст та причини таких явищ, як інфляційний податок та сеньйораж.
6. Хто найбільше потерпає від інфляційного податку?
7. Зробіть порівняльний аналіз теорій адаптивних та раціональних очікувань стосовно їх впливу на економіку.
8. Що означає стагфляція? Коли виникло це явище? Хто із вчених його засвідчив?

Питання для самостійної роботи

1. Перелічіть внутрішні і зовнішні причини інфляції.
2. Назвіть основні види інфляції. Які з них притаманні економіці України?
3. Розкрийте зміст та значення неокласичних теорій інфляції.
4. Зробіть порівняльний аналіз монетарних та немонетарних теорій інфляції.
5. Охарактеризуйте інфляційні процеси у 1990- 2013 рр. в Україні.
6. Проаналізуйте основні заходи активної антиінфляційної політики.
7. Зробіть порівняльний аналіз теорій адаптивних та раціональних очікувань стосовно їх впливу на економіку.

Контрольні завдання

1. *Визначте правильні відповіді (так чи ні):*
 - 1.1 Інфляція попиту виникає в умовах, коли зростання сукупного попиту випереджає зростання сукупної пропозиції.
 - 1.2 Інфляційний податок – це втрата капіталу власниками грошових коштів внаслідок інфляції.
 - 1.3 Зростання сукупних витрат призводить до інфляції, якщо економіка розвивається у стані повної зайнятості.
 - 1.4 Інфляцію на боці пропозиції можна проілюструвати зрушенням кривої сукупного попиту вправо.

1.5 Інфляція грошових цін товару сприяє збільшенню величини попиту.

2. Тести.

2.1 Гіперінфляція починається тоді, коли:

- а) населення і фірми витрачають надто багато грошей;
- б) фірми призначають вищі ціни на свої товари і послуги;
- в) уряди змушені друкувати гроші для фінансування своїх видатків;
- г) дефіцит державного бюджету зменшуються.

2.2 Стагфляція відбувається за умов:

а) зростання обсягів виробництва та зниження безробіття; б) падіння обсягів виробництва та зниження безробіття; в) падіння обсягів виробництва та зростання безробіття; г) зростання обсягів виробництва та зростання безробіття.

2.3 Крива Філіпса показує взаємозв'язок між: а) інфляцією витрат і безробіттям;

б) природним і циклічним безробіттям;

в) фактичним безробіттям і витратами економіки; г) інфляцією попиту і безробіттям.

3. Задачі.

Задача 3.1 Розрахуйте темп інфляції у другому році, якщо індекс цін у першому році становив 116%, у другому році – 140%.

Задача 3.2 Розрахуйте темп інфляції для поточного року за таких умов: у попередньому році номінальний ВВП становив 155 млрд. грн., реальний ВВП – 118 млрд. грн.; у поточному році очікується одержати номінальний ВВП 190 млрд. грн. при індексі цін ВВП 152%.

Література: 10, 13, 21, 35.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 10. РИНОК ПРАЦІ

Тема 12. Національний ринок праці

(2 год. пр. і 4 год сам. роб.)

1. Ринок праці і механізм його функціонування.
2. Причини та види безробіття. Природний рівень безробіття.
3. Економічні та соціальні втрати від безробіття. Закон Оукена.

Теми для рефератів і доповідей

1. Неокласична та монетаристська концепція ринку праці.
2. Причини, зміст та соціально-економічні наслідки молодіжного безробіття.
3. Проблеми збалансування ринку праці в Україні.
4. Регіональне безробіття та його наслідки.
5. Державна політика зайнятості в Україні: особливості і проблеми здійснення.

Основні поняття і терміни

Ринок праці. Попит на працю. Пропозиція праці. Рівновага на ринку праці в неокласичній інтерпретації. Кейнсіанська концепція зайнятості. Безробітні, зайняті, економічно активне населення, зайнятість, фрикційне безробіття, структурне безробіття, кон'юнктурне безробіття, природне безробіття, норма природного безробіття, закон Оукена, коефіцієнт участі в робочій силі.

Питання для самоперевірки знань

1. Яка частина населення відноситься до економічно активної?
2. Які особи відносяться до безробітних?
3. Які групи населення, згідно з методологією Держкомстату України, входять до складу робочої сили?
4. Яка тенденція руху природного рівня безробіття? Чим пояснюється така тенденція?
5. В яких умовах фактичний рівень безробіття дорівнює природному? Як називається вироблений в цих умовах обсяг ВВП?
6. Якими способами можливо боротися з безробіттям?
7. Як пояснюють механізм функціонування ринку праці неокласична і кейнсіанська теорія?
8. За якими показниками можна оцінювати стан ринку праці?
9. Розкрийте економічну сутність терміну розрив ВВП та дайте визначення закону Оукена.
10. Як на Ваш погляд, що небезпечніше для стабільності держави: безробіття чи інфляція?

Питання для самостійної роботи

1. Дослідіть структуру непрацевдатного населення.
2. Які форми безробіття ви знаєте? Розкрийте їх зміст, причини та наслідки як для самих безробітних, так і для економіки й суспільства в цілому?
3. Опишіть класичний та кейнсіанський підходи до проблеми безробіття.
4. Розкрийте сутність та суперечності кривої Філіпса і поясніть її різні конфігурації при різних інфляційних очікуваннях.
5. Визначте зміст, структуру та ефективність соціальної політики держави.

Контрольні завдання

1. *Визначте правильні відповіді (так чи ні):*

- 1.1 Повна зайнятість забезпечується в умовах відсутності безробіття.
- 1.2 Відставання фактичного ВВП від потенційного спричиняється фрикційним безробіттям.
- 1.3 Неповна зайнятість – це зайнятість в умовах перевищення фактичного безробіття порівняно з природним безробіттям.
- 1.4 Якщо працівник втратив роботу у зв'язку зі скороченням обсягу виробництва, то виникає природне безробіття.
- 1.5 Дж. Кейнс вважав, що уряд повинен використовувати державні закупки і податки для зниження безробіття.

2. *Тести.*

- 2.1 Норма безробіття розраховується як відношення числа: а) непрацюючих до числа працюючих; б) робітників в складі сукупної робочої сили до числа безробітних; в) безробітних до числа робітників в складі робочої сили; г) використання робочої сили за професією; д) працюючих до числа непрацюючих.
- 2.2 Якщо людина звільнилась з роботи за власним бажанням, то виникає безробіття: а) структурне; б) фрикційне; в) циклічне; г) природне.
- 2.3 Закон Оукена характеризує:

- а) міру відставання обсягу ВВП залежно від чисельності звільнених унаслідок скорочення виробництва;
- б) міру відставання обсягу ВВП залежно від перевищення природного рівня безробіття;
- в) міру перевищення природного рівня безробіття залежно від антиінфляційного регулювання;
- г) одне з пояснень кривої Філіпса.

3. Задачі.

Задача 3.1 Розрахуйте згідно із законом Оукена відносне відставання фактичного ВВП від потенційного за таких умов: фактичне безробіття – 9%, фрикційне безробіття – 2%, структурне безробіття – 4%.

Задача 3.2 Чисельність населення країни дорівнює 50 млн. осіб; 12 млн. осіб – діти до 16 років, а також люди, які перебувають у тривалій ізоляції; 15 – млн. осіб – вибули зі складу робочої сили (пенсіонери, студенти, домогосподарки); 3 млн. осіб – безробітні; 1 млн. осіб – працівники з неповним робочим днем, які шукають кращу роботу.

Розрахуйте: а) чисельність робочої сили; б) рівень безробіття.

Література: 5, 9, 18, 39.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 11. ЕКОНОМІЧНА ДИНАМІКА

Тема 13. Циклічність економічного розвитку

(4 год сам. роб.)

1. Цикли ділової активності фази циклу та причини коливань.
2. Види та тривалість економічних циклів.
3. Теорії економічних циклів: модель Самуельсона-Хікса, модель Калдора, реального ділового циклу, модель мультиплікатора-акселератора.

Теми для рефератів і доповідей

1. Монетаристська концепція економічних циклів.
2. Теорія «довгих хвиль» економічної кон'єктури М. Кондратьєва.
3. Теорія реального економічного циклу.
4. Порівняльний аналіз теорії суспільного виробництва, теорії суспільного обміну і теорії суспільного розподілу.
5. Кейнсіанські моделі економічного циклу. Модель Самуельсона

– Хікса і модель Калдора.

Основні поняття і терміни

Теорії циклічного розвитку, економічний цикл, фази циклу, рецесія, депресія, пожвавлення, підйом, індикатори фази циклу, інтернальні теорії, екстернальні теорії, теорія суспільного виробництва, теорія суспільного обміну, теорія суспільного розподілу, теорія реального ділового циклу, «довгі хвилі» М Кондратьєва, кейнсіанські моделі економічного циклу, модель Самуельсона – Хікса, модель Калдора.

Питання для самоперевірки знань

1. Дайте визначення економічного циклу.
2. В якій фазі економічного циклу чисті приватні інвестиції не перевищують амортизацію?
3. В якій фазі економічного циклу валові приватні інвестиції перевищують амортизацію?
4. Назвіть чинники, які можуть бути причинами економічних циклів.
5. Визначить матеріальні підвалини коротких, середніх та довгих циклів.
6. Які моделі економічного циклу відображають кейнсіанську концепцію циклів?
7. У чому особливість теорії циклу Калдора?
8. Які неокласичні теорії циклу Ви знаєте? Прокоментуйте їх.
9. У чому суть теорії реального економічного циклу?
10. Який критерій лежить в основі поділу макроекономічних параметрів на проциклічні та антициклічні? Наведіть приклади таких параметрів.

Питання для самостійної роботи

1. Чому існують суттєві відмінності щодо розуміння циклічних коливань?
2. Із яких фаз складається класичний діловий цикл? Які зміни в

економіці властиві кожній фазі?

3. Назвіть особливості сучасного ділового циклу. Якими причинами ці особливості обумовлені?

4. Які причини циклічних коливань досліджував М.І. Туган-Барановський? У чому він вбачає причину циклічних коливань? На скільки його позиція відповідає теоретичним уявленням про причини циклічних коливань на початку ХХІ ст.?

5. Чим зумовлені нециклічні коливання економіки? Яким чином вони пов'язані з діловими циклами? Яка структура нециклічних коливань?

6. Розкрийте причини, особливості та соціально-економічні наслідки структурних, економічних, фінансових та системних криз. Опишіть взаємозв'язок між ними.

7. Яка необхідність, зміст та межі впливу антициклічної політики держави на коливання ділової активності?

8. Проаналізуйте вплив основних важелів антикризової політики держави на рівень сукупного випуску під час фаз: кризи, депресії, поживлення, підйому.

9. Які важелі антикризової політики застосовує уряд України в сучасних умовах?

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

1.1 Згідно з кейнсіанською теорією економічний цикл пов'язаний з дією факторів, які переважно впливають на динаміку сукупного попиту.

1.2 Матеріальною основою малих циклів є необхідність збільшення ВВП.

1.3 Тенденція до зниження обсягу валових інвестицій з'являється в період, коли темп зростання продажу зменшується.

1.4 Найбільш сильний вплив на хід економічних циклів здійснює динаміка чистих інвестицій, спрямованих на збільшення товарно-матеріальних запасів.

1.5 У період депресії найбільше скорочується рівень цін.

2. *Тести.*

2.1 У період депресії найбільше скорочується: а) рівень зарплати; б) рівень цін;

- в) обсяг виробництва;
- г) державні закупівлі товарів і послуг.

2.2 Який з перерахованих показників практично не зменшується в період економічного спаду:

- а) курс цінних паперів;
- б) загальна тривалість робочого часу протягом місяця;
- в) обсяг продажу продуктів споживання;
- г) обсяг продажу товарів довготривалого користування;
- д) обсяг інвестицій.

2.3 Чи правильні такі твердження, що стосуються ділового циклу:

- а) вершина – це найнижча точка ділової активності;
- б) тривалість ділового циклу не перевищує 10 років;
- в) у фазі спаду обсяг закупівель споживчих товарів не зменшується;
- г) правильні твердження – б, в; д) усі твердження неправильні.

2.4 Яка тривалість довгих хвиль в економіці (років):

- а) 38-45;
- б) 48-56;
- в) 58-65;
- г) 50-60.

2.5 Матеріальною основою малих циклів є:

- а) потреба оновлення основного капіталу;
- б) процеси, що відбуваються на грошовому ринку;
- в) потреба оновлення об'єктів інфраструктури;
- г) процеси, що відбуваються на ринку праці.

Література: 12, 15, 28, 35.

Тема 14. Економічне зростання і економічний розвиток (2 год. пр. і 6 год сам. роб.)

1. Основні засади теорії економічного зростання.
2. Теорії економічного зростання: модель Р. Харрода і Е Домара; модель Р. Солоу.
3. Джерела економічного зростання.

Теми для рефератів і доповідей

1. Технічний прогрес і економічне зростання.
2. Економічне зростання і якість життя.
3. Економічне зростання і проблеми навколишнього середовища.

Основні поняття і терміни

Економічне зростання, економічний розвиток, темпи економічного зростання, типи економічного зростання, фактори економічного зростання, виробнича функція Кобба-Дугласа, індекс людського розвитку, інтенсивне зростання, норма заощадження, капіталомісткість, нагромадження капіталу, капіталоозброєність, теорії ендегенного зростання, технічний прогрес, «золоте правило» нагромадження.

Питання для самоперевірки знань

1. Назвіть типи і основні фактори економічного зростання.
2. Поясніть різницю між поняттями „економічне зростання ” і „економічний розвиток ”.
3. Дайте визначення показників економічного зростання.
4. Які проблеми вирішує теорія економічного зростання?
5. З якою метою використовують показник темпу економічного зростання темпу річного приросту виробництва?
6. На яких теоретичних засадах ґрунтується модель зростання Є. Домара.
7. Розкрийте зміст моделі економічного зростання Є. Домара. За яких умов у цій моделі забезпечується стійке динамічне зростання?
8. Що таке гарантований темп економічного зростання? Як він співвідноситься з фактичним та природним темпом?
9. Назвіть передумови та риси неокласичної моделі економічного зростання Р. Солоу.
10. Дайте визначення критичної величини інвестицій.

Питання для самостійної роботи

- 1 Дайте визначення економічного зростання і охарактеризуйте основні його джерела.
2. Які з прямих і непрямих факторів економічного зростання діють в Україні в сучасних умовах?
3. Побудуйте криву виробничих можливостей. Поясніть її значення для характеристики економічного зростання.
4. Визначте головні передумови економічного зростання в Україні.

Контрольні завдання

1. *Визначте правильні відповіді (так чи ні):*

1.1 Економічне зростання вимірюється приростом грошової маси. Неокейнсіанські моделі економічного зростання ґрунтуються на сукупному попиті.

1.2 За основу економічного зростання в моделі Р. Солоу береться зростання обсягів промислового виробництва.

1.3 Найбільш суттєвим фактором економічного зростання у розвинутих країнах світу сьогодні є технологічні зміни у виробництві.

1.4 Капіталоозброєність – це вартість капіталу, яка припадає на одного працюючого.

2. *Тести.*

2.1 Економічне зростання означає:

- а) забезпечення повної зайнятості;
- б) збільшення ресурсів та можливостей для виробництва; в) збільшення кількості вироблених товарів та послуг;
- г) переміщення кривої виробничих можливостей вліво; д) усі твердження неправильні.

2.2 Що не є “колесом економічного зростання”: а) кількість та якість природних ресурсів;

- б) кількість та якість трудових ресурсів; в) обсяг капіталу країни;
- г) трудові конфлікти; д) технологія.

2.3 Згідно з “Золотим правилом”, граничний продукт капіталу

дорівнює:

- а) нормі амортизації (вибуття капіталу); б) реальній процентній ставці;
- в) рівневі заощаджень; г) темпові інфляції;
- д) граничному продукту праці.

3. Задачі.

Задача 3.1 Економіка країни характеризується такими макроекономічними показниками: валовий внутрішній продукт (Y) становить 1720 млн. євро, чисельність зайнятих у виробництві (L) – 15,3 млн. осіб, вартість основного капіталу (K) – 3825 млн. євро, норма амортизації (d) - 0,1. Обчисліть норму заощаджень, за якої забезпечується стійкий рівень капіталоозброєності.

Задача 3.2 Реальний валовий внутрішній продукт країни у 2001р. становив 18 млрд. євро, чисельність населення – 32,2 млн. осіб. У 2002р. очікується одержати реальний ВВП обсягом 20,1 млрд. євро, а приріст населення – на 2,3%. Визначте темп приросту реального ВВП на душу населення у 2002р.

Література: 23, 31, 34, 36.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 12. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Тема 15 Макроекономічні процеси у відкритій економіці (6 год сам. роб.)

1. Рівноважний обсяг виробництва і доходу у відкритій економіці.
2. Зовнішня торгівля та її вплив на економіку.
3. Рівновага товарного, грошового та зовнішнього ринків. Модель Манделла-Флемінга для відкритої економіки.
4. Сутність, структура і макроекономічне значення платіжного балансу.
5. Валютний курс як інструмент автоматичного регулювання платіжного балансу.
6. Вплив макроекономічної політики на динаміку рівноважного реального валютного курсу і на стан платіжного балансу.

Теми для рефератів і доповідей

1. Зовнішньоторговельна політика України на сучасному етапі.
2. Порівняльний аналіз грошово-кредитної, фіскальної та зовнішньоторговельної політики при плаваючому і фіксованому обмінному курсах.
3. Економічна політика України у відкритій економіці.
4. Шляхи забезпеченості конвертованості національної валюти України.
5. Класифікація статей платіжного балансу.
6. Система подвійного запису в платіжному балансі.
7. Міжнародна система валютних курсів.

Основні поняття і терміни

Відкрита економіка: мала і велика, експортна експансія, вплив капіталів з країни, приплив капіталу у країну, попит на позичковий капітал у відкритій економіці, ринок запозичень, світова процентна ставка, стимулююча зовнішньоторговельна політика у відкритій економіці фіксованого і плаваючого курсів валюти, стимулююча монетарна політика у відкритій економіці фіксованого і плаваючого курсів валюти, стимулююча фіскальна політика у відкритій економіці за фіксованого та за плаваючого валютних курсів. чистий позичальник, чисті іноземні інвестиції.

Платіжний баланс, валютний курс, багатосторонній валютний курс, баланс товарів і послуг, Бреттон-Вудська система, девальвація, закон єдиної ціни, номінальний валютний курс, рахунок поточних операцій, реальний валютний курс, резервні активи, ревальвація, платіжний баланс, фіксований валютний курс, ревальвація, валютна інтервенція.

Питання для самоперевірки знань

1. Дайте визначення відкритої економіки. Який критерій лежить в основі її поділу на малу і велику? Які ознаки властиві малій, а які – великій відкритій економіці?
2. Дайте визначення поняття «чисті іноземні інвестиції» та розкрийте їх значення для відкритої економіки.

3. Розкрийте особливості розрахунку обсягу національного та внутрішнього виробництва і доходу у відкритій економіці.

4. Яким чином пов'язані між собою ринок запозичень і валютний ринок?

5. Чому чисті іноземні інвестиції (NFI) завжди дорівнюють чистому експорту (NE)?

6. Чи можлива експортна експансія віх країн водночас? Поясніть свою позицію.

7. За яких умов країна виступає чистим кредитором і за яких – чистим позичальником?

8. Який вплив чинить зростання чистого експорту в економіці з потенційним обсягом виробництва за умов інфляційного та дефляційного розривів?

9. Побудуйте графік та розкрийте зміст моделі Манделла – Флемінга рівноваги трьох ринків: благ, грошового та зовнішнього у системі координат.

10. Зробіть порівняльний графічний аналіз впливу фіскальної, монетарної та зовнішньоторговельної політики на макроекономічну ситуацію за умов плаваючого і фіксованого курсу валюти у відкритій і закритій економіці? Поясніть, чому в умовах фіксованого курсу національної валюти стимулююча монетарна політика не можлива.

11. Дайте визначення платіжного балансу та назвіть основні розділи.

12. З'ясуйте, в чому полягає різниця між номінальним і реальним курсом валют.

13. Яким чином Національний банк України може впливати на на обмінний курс валюти.

14. Якими засобами, крім валютної інтервенції, державні органи можуть впливати на обмінний курс валют?

15. У чому полягають переваги системи керованих плаваючих валютних курсів перед системою абсолютно гнучких валютних курсів?

16. Які методи визначення валютних курсів Ви знаєте? Розкрийте їх зміст.

17. Які Ви знаєте режими валютних курсів? Дайте їх характеристику.

18. Які переваги та недоліки властиві плаваючому режимі курсу валют?

19. Які переваги та недоліки властиві фіксованому режиму курсу валют?

20. Побудуйте графіки та зробіть порівняльний аналіз впливу зовнішньоторговельної політики за умов плаваючого і фіксованого курсу на макроекономічну ситуацію.

Питання для самостійної роботи

1. Назвіть фактори, які зумовлюють посилення інтернаціоналізації виробництва в сучасних умовах.

2. Які ви знаєте форми інтернаціоналізації виробництва? Охарактеризуйте їх.

3. Розкрийте зміст теорії абсолютних і теорії порівняльних переваг у зовнішній торгівлі.

4. Які сучасні теорії міжнародної торгівлі ви знаєте?

5. Охарактеризуйте основні форми міжнародних економічних відносин.

6. У чому полягає сутність поняття «нетарифні бар'єри»? Які функції вони виконують у державній протекціоністській політиці?

7. Для чого потрібні офіційні резерви іноземної валюти?

8. Які заходи може здійснити уряд з метою впливу на курс національної валюти?

9. Проаналізуйте альтернативні системи валютних курсів. Які переваги і недоліки кожної із цих систем?

Контрольні завдання

1. *Визначте правильні відповіді (так чи ні):*

1.1 Різниця між імпортом митом та квотою у тому, що лише мито приносить доходи до державного бюджету.

1.2 Принцип порівняльних переваг вперше сформулював Адам Сміт.

1.3 Активне сальдо платіжного балансу збільшиться, якщо в країні зростуть темпи економічного зростання.

1.4 Прихильники протекціонізму стверджують, що мито, квоти та інші торговельні бар'єри необхідні для захисту молодих галузей від іноземної конкуренції.

1.5 Сальдо зовнішньої торгівлі буде позитивним, коли імпорт більше за експорт.

1.6 Якщо кажуть, що країна девальвувала свою валюту, то мається на увазі, що уряд підвищив ціну, за якою він буде купувати золото.

1.7 Дефіцит платіжного балансу зменшує кількість грошей у країні.

1.8 Припустимо, що між США та Україною встановлений режим вільно плаваючих валютних курсів. Це означає, що при зростанні попиту на гривні ціна долара США у гривнях знизиться.

Імпорт товарів та послуг збільшують пропозицію іноземної валюти в обмін на вітчизняну.

1.9 Якщо країна з високим рівнем інфляції для того, щоб стримати інфляцію, проводить рестриктивну грошову політику (політику дорогих грошей), це призводить до підвищення обмінного курсу цієї країни.

2. Тести.

2.1 Прихильники протекціонізму стверджують, що мито, квоти та інші торговельні бар'єри необхідні для:

- а) збільшення внутрішньої зайнятості;
- б) захисту молодих галузей від іноземної конкуренції; в) запобігання демпінгу;
- г) всі відповіді правильні.

2.2 Активне сальдо платіжного балансу збільшиться, якщо в країні:

- а) знизяться реальні ставки процента;
- б) зростуть темпи економічного зростання; в) зростуть темпи інфляції;
- г) нічого з перерахованого не відбудеться.

2.3 Різниця між імпортом митом та квотою у тому, що лише мито:

- а) призводить до скорочення міжнародної торгівлі; б) призводить до підвищення цін;
- в) приносить доходи до державного бюджету; г) немає правильної відповіді.

2.4 Дефіцит платіжного балансу:

- а) не змінює грошової бази;

б) не впливає на кількість грошей в обігу; в) зменшує кількість грошей у країні;

г) збільшує кількість грошей у країні. Чистий експорт ймовірніше всього:

а) позитивно залежить від ставки відсотка і ВВП;

б) від'ємно залежить від ВВП, але позитивно від ставки відсотку;

в) від'ємно залежить як від ставки відсотка, так і від ВВП; г) позитивно пов'язаний з ВВП, але цілком не залежить від ставки відсотка.

3. *Задачі.*

Задача 3.1 Модель світового господарства складається з економік двох країн, які торгують одна з одною. В першій із них гранична схильність до споживання вітчизняних та імпортованих благ відповідно дорівнює 0,4 та 0,3, а в другій – 0,9 та 0,1. Визначить, як зміниться НД в кожній країні, якщо в першій автономні інвестиції зростуть на 100 у.г.о.

Задача 3.2 Темп інфляції в країні А дорівнює 9%, а в країні Б – 5%. В країні А ставка процента дорівнює 12%. Якою повинна бути ставка процента в країні Б, щоб між цими країнами не було переливу капіталу?

Задача 3.3 Обмінний курс гривні до долара на початку n -го року дорівнював 1,8 грн/дол.. На початку $(n+1)$ -го року рівень цін у США зріс в 1,4 разу, а в Україні – у 2 рази. Яким повинен бути на початку $(n+1)$ -го року номінальний курс гривні до долара, щоб реальний курс залишився без змін?

Література: 1. 17, 20, 33.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Базилевич В.Д., Базилевич Е.С., Баластрик Л.А. Макроекономіка: підручник. К.: Знання, 2019. 694 с.
2. Козакова О.М., Е.М. Забарна Макроекономіка : підручник Херсон : Олді-плюс, 2018. 428 с.
3. Лагутін В. Д., Ніколаєць К. М., Щербакова Т. А. та ін. Економічна теорія : підручник. У 2 ч. Ч. 2 Макроекономіка / за ред. В. Д. Лагутіна. 2-ге вид., перероб. та допов., Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2021. 328 с.
4. Макаренко М. І., Семененко Т. О., Петрушенко Ю. М.. Макроекономіка : підручник. 2-ге вид., переробл. Суми : Сумський державний університет, 2021. 307 с.
5. Макроекономіка: базовий електронний текст лекцій. [Електронний ресурс] / Укладачі: проф. Малий І.Й., проф. Радіонова І.Ф., доц. Куценко Т.Ф., доц. Федірко Н.В. та ін. К.: КНЕУ, 2017 200 с. Режим доступу: http://feu.kneu.edu.ua/ua/depts4/mdu/disciplines_of_bachelor_level_mdu/macroeconomics/
6. Макроекономіка : навчальний посібник / за ред. проф. С. І. Архієреєва Х : Видавництво Іванченка І.С., 2019. 216 с.
7. Мікро- та макроекономіка. Практикум.: [Електронний ресурс]: навчальний посібник для студентів освітнього ступеня бакалавр, галузей знань 07 Управління та адміністрування, 281 Публічне управління та адміністрування, освітні програми «Адміністративний менеджмент». Електронне урядування. / уклад. О.І. Андрусь. Електронні текстові дані (1 файл: 4116 Кбайт). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 146 с.
8. Посилкіна О. В., Баєва О. І. Макроекономіка. Навчальний посібник для здобувачів вищої освіти, які навчаються за економічними спеціальностями. Х.: НФаУ, 2018. 227 с.

Допоміжна

9. Азьмук Н. А. Цифрова зайнятість у системі регулювання національної економіки. *Проблеми економіки*. 2020. №1. С. 52–58. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-52-58>

10. Гриценко А., Бандура О. Чинники та особливості сучасної інфляційної динаміки. *Економічна теорія*. 2020. № 1, с. 77-93
11. Базилевич В. Д., Гайдай Т. В., Нестеренко О. П. Актуальний дискурс економічної науки: парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI століття. *Економічна теорія*. 2018; 1:95-113
12. Бандура О. В. Циклічність як форма поєднання стабільності та нестабільності в економічному розвитку. *Економіка та прогнозування*. 2019; 4:7-23 <https://doi.org/10.15407/eip2019.04.007>
13. Бившев Р. О., Листопадов А. О. Інфляція та її вплив на економіку України. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 3-7. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).3-7](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).3-7)
14. Бойко С. В., Гошовська В. В., Масалітіна В. В. Боргове навантаження на державний бюджет: довгострокові тренди та структурні асиметрії видатків. *Проблеми економіки*. 2020. №1. С. 241–249. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-241-249>
15. Борейко В.І. Як не допустити глибокої рецесії національної економіки. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 6-9. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).6-9](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).6-9)
16. Вакулич М. М. Глобалізаційні виклики економіки України: діагностування стану інвестиційного клімату як рушійної сили в контексті економічних тенденцій сьогодення. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 38-43. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).38-43](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).38-43)
17. Дятлова В.В., Положенцева К. В. Зовнішньоекономічна діяльність України: регіональні особливості, тенденції та напрями розвитку. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 73-78. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).73-78](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).73-78)
18. Жеребило І. В. Соціальна політика держави як регулятор розвитку соціальної сфери: теоретико-методологічні аспекти. *Проблеми економіки*. 2020. №1. С. 283–289. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-283-289>
19. Задворних С. С. Перспективи існування безготівкового суспільства та роль готівки у світовій фінансовій системі. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 27-37. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).27-37](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).27-37)
20. Кораблін С. О. Макроекономіка: підручник: Тема 37. Валютний курс. *Економічна теорія*. 2018; 2:92-119

21. Кричевська Т.О. Глобальні стагфляційні шоки та перегляд монетарної політики: уроки криз 1970-х та 2020-х. *Економічна теорія*. 2022; 3:57-88 <https://doi.org/10.15407/etet2022.03.057>
22. Кузнєцова Л. І. Структурні індикатори моніторингу макроекономічних дисбалансів в інвестиційній сфері України. *Економіка і прогнозування*. 2019; 4:56-69 <https://doi.org/10.15407/eip2019.04.056>
23. Кузьмук С. Г. Соціалізація економіки в контексті трансформаційних зрушень в економіці. *Економічна теорія*. 2018; 2:41-58 <https://doi.org/10.15407/etet2018.02.041>
24. Макроекономіка та мікроекономіка: практикум [Електронний ресурс] : навч. посіб. Для студ. денної та заочної форм навчання першого бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 075 «Маркетинг» освітньо-професійної програми «Промисловий маркетинг» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: М. В. Шашина. Електронні текстові дані (1 файл: 222 Кбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 88 с.
25. Малиновська А. М. Віртуальні валюти: поширення та передумови до визнання. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 165-169. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).165-169](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).165-169)
26. Мельник В. М., Житар М. О. Банківська система України у функціонуванні фінансового ринку. *Проблеми економіки*. 2020. №1. С. 257– 266. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-257-266>
27. Міщенко В.І., Науменкова С.В., Міщенко С.В. Теоретичні засади та практичні аспекти впровадження і використання цифрових грошей. *Економічна теорія*. 2022; 2:44-66 <https://doi.org/10.15407/etet2022.02.044>
28. Москаленко О. М. Економія та демократія у фіскальній політиці. *Економічна теорія*. 2018; 4:57-78 <https://doi.org/10.15407/etet2018.04.057>
29. Подлесна В. Г. Соціально-економічна нерівність: сутність, циклічність динаміки. *Економічна теорія*. 2021; 4:41-55 <https://doi.org/10.15407/etet2021.04.041>
30. Попадинець Н. М. Структурно-інституційна модель внутрішнього ринку споживчих товарів. *Регіональна економіка*. 2020. №1(95). С. 123-133. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-1-13>
31. Прогнімак О. Д. Неоіндустріальне майбутнє України: сподівання vs перешкоди. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 16-26. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).16-26](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).16-26)

32. Пушак В. Я., Горбаль Н. І. Інновації як чинник підвищення конкурентоспроможності України. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 131-137. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).131-137](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).131-137)
33. Сердюк О. С., Петрова І. П. Інституціоналізм як квінтесенція теорії добробуту. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 14-20. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).14-20](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).14-20)
34. Скрипниченко М. І., Кораблін С. О., Жаліло Я. А. та ін.; Чинники і тренди економічного зростання в Україні : колективна монографія [Електронний ресурс] / за ред. М. І. Скрипниченко; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. Київ, 2018. 385 с.
35. Соколовська О. М. Проблеми зовнішньої торгівлі України та її регіонів у контексті світової кризи. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 97-102. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).97-102](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).97-102)
36. Файчук О. М., Акулович Ю. А. Нова економіка для досягнення цілей сталого розвитку в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 21-26. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).21-26](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).21-26)
37. Хохич Д. Г. Таргетування ділового циклу у світлі кейнсіанської традиції: погляд з ХХІ сторіччя. *Економічна теорія*. 2020; 2:82-98.
38. Шелудько Н. М. Згорання нетрадиційної грошово-кредитної політики: обмеження і перспективи. *Економічна теорія*. 2019; 4:68-80 <https://doi.org/10.15407/etet2019.04.068>
39. Шовкун І. А. Інвестиційний клімат як чинник промислового розвитку в Україні *Економіка і прогнозування*. 2019; 4:70-103 <https://doi.org/10.15407/eip2019.04.070>
40. Юрик Я. І Професійна гендерна сегрегація на ринку праці України *Економіка і прогнозування*. 2019; 4:104-120 <https://doi.org/10.15407/eip2019.04.104>
41. Яременко О. Л. Економічна теорія у сучасному дискурсі. *Економічна теорія*. 2019; 4:93-111

Інформаційні ресурси

1. Бюджетний кодекс України. Закон України № 2456-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12156.html>.

2. Закон України „Про зовнішньоекономічну діяльність” // Вісник Верховної Ради України. - 1991.-№29 (зі змінами). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kat.in.ua/info/page/53>.

3. Платіжний баланс України, 2010-11рр./ Щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

4. Електронний ресурс Державної служби статистики: Режим доступу: //http: www.ukrstat.gov.ua

5. Верховна Рада України – www.rada.gov.ua

6. Кабінет Міністрів України – www.kmu.gov.ua

7. Міністерство фінансів України – www.minfin.gov.ua

8. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України – www.me.kmu.gov.ua

9. Національний банк України – www.bank.gov.ua

10. Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України – www.ukrproject.gov.ua

11. Рахункова палата України – www.ac-rada.gov.ua

12. Національний інститут стратегічних досліджень - www.niss.gov.ua

13. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського - www.nbu.gov.ua